

Právnická fakulta
Masarykovy univerzity v Brně
Katedra mezinárodního a evropského práva

Diplomová práce

PRÁVNÍ REŽIM OBCHODU ES S NEČLENSKÝMI STÁTY

Helena Ovesná

2005

Prohlašuji tímto, že jsem diplomovou práci na téma: Právní režim obchodu ES s nečlenskými státy zpracovala sama pouze s využitím pramenů v práci uvedených.

Ráda bych poděkovala prof. JUDr. Vladimíru Týčovi, CSc. za jeho cenné rady a podněty při zpracovávání této práce.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	VNĚJŠÍ OBCHODNÍ VZTAHY	9
2.1	POJEM	9
2.2	ORGÁNY SPRAVUJÍCÍ VNĚJŠÍ OBCHODNÍ VZTAHY	11
2.3	PŘEHLED ÚPRAVY VNĚJŠÍCH OBCHODNÍCH VZTAHŮ	12
2.3.1	MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ PRÁVO	13
2.3.2	KOMUNITÁRNÍ PRÁVO	15
2.4	SYSTÉM VNĚJŠÍCH OBCHODNÍCH SMLUV	18
2.4.1	VNĚJŠÍ SMLOUVY JAKO SOUČÁST KOMUNITÁRNÍHO PRÁVA	20
2.4.2	UZAVÍRÁNÍ VNĚJŠÍCH OBCHODNÍCH SMLUV	24
2.4.3	SMÍŠENÉ SMLOUVY	27
3	ES JAKO CELNÍ UNIE	29
3.1	POJEM	29
3.2	VZNIK CELNÍ UNIE	29
3.3	SLUČITELNOST EXISTENCE S USTANOVENÍMI DOHOD WTO	30
3.4	VNĚJŠÍ ASPEKTY CELNÍ UNIE	31
3.4.1	SPOLEČNÝ CELNÍ SAZEBNÍK	32
3.4.2	SPOLEČNÁ OBCHODNÍ POLITIKA	35
4	OBCHODNÍ OCHRANNÁ OPATŘENÍ	39
4.1	OPATŘENÍ PROTI NEDOVOLENÝM PŘEKÁŽKÁM OBCHODU	40
4.2	ANTIDUMPINGOVÁ A PROTISUBVENČNÍ OPATŘENÍ	41
4.2.1	ANTIDUMPINGOVÁ OPATŘENÍ	41
4.2.2	PROTISUBVENČNÍ OPATŘENÍ	43
4.3	OCHRANNÁ OPATŘENÍ PŘED ZVÝŠENÝMI DOVOZY	43
4.3.1	OCHRANNÁ OPATŘENÍ VŮČI ČLENSKÝM STÁTŮM WTO	43
4.3.2	OCHRANNÁ OPATŘENÍ VŮČI NEČLENSKÝM STÁTŮM WTO	45
4.3.3	PŘECHODNÝ OCHRANNÝ MECHANISMUS PRO URČITÉ VÝROBKY POCHÁZEJÍCÍ Z ČÍNY 46	
4.4	OPATŘENÍ PŘI DOVOZU TEXTILNÍCH A ODĚVNÍCH VÝROBKŮ	46

4.5	OPATŘENÍ PROTI PIRÁTSKÉMU ZBOŽÍ	47
4.6	HOSPODÁŘSKÉ SANKCE	48
5	<u>SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE</u>	49
5.1	VZNIK, VÝZNAM, PRINCIPY	49
5.2	VZTAH ES KE GATT A WTO	51
5.2.1	VYMEZENÍ VZTAHU ES A GATT	51
5.2.2	ČLENSTVÍ ES VE WTO	53
5.3	KOMUNITÁRNÍ PRÁVO A JEHO VZTAH K PRÁVU SVĚTOVÉ OBCHODNÍ ORGANIZACE	56
5.3.1	BEZPROSTŘEDNÍ POUŽITELNOST	57
5.3.2	NEPŘÍMÁ POUŽITELNOST	63
6	<u>ZÁVĚR</u>	66
7	<u>RESUMÉ</u>	68
8	<u>LITERATURA</u>	70
8.1	MONOGRAFIE	70
8.2	ČLÁNKY	72
8.3	JUDIKATURA	74
8.4	INTERNETOVÉ ODKAZY	76

POUŽÍVANÉ ZKRATKY

DSU	Dispute Settlement Understanding
EFTA (ESVO)	European Free Trade Association (Evropské sdružení volného obchodu)
EHP	Evropský hospodářský prostor
E(H)S	Evropské (hospodářské) společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EP	Evropský parlament
ESAE	Evropské společenství pro atomovou energii
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GATS	Všeobecná dohoda o obchodu se službami
ITO	Mezinárodní obchodní organizace
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
SCS	Společný celní sazebník
Smlouva ES (SES)	Smlouva o založení Evropského společenství
Smlouva ESUO	Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli
Smlouva EU (SEU)	Smlouva o Evropské unii
Smlouva ESAE	Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii
SOP	Společná obchodní politika
SPI	Soud první instance
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví
ústavní smlouva	Smlouva o Ústavě pro Evropu
WTO	Světová obchodní organizace

1 ÚVOD

Evropská Společenství, resp. Evropská unie, jsou již od svého vzniku velmi významným integračním seskupením, jehož celosvětový význam a vliv s postupným rozšiřováním stále roste. Jeden ze základních pilířů, na nichž toto seskupení stojí, představuje ekonomická spolupráce mezi členskými státy. Podle Smlouvy ES (Smlouvy EU) má Společenství (Unie) za úkol „podporovat harmonický, vyvážený, trvale udržitelný rozvoj hospodářského života ve Společenství“,¹ kterého má být dosaženo mj. „vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie“.² Vytvoření společného trhu (a následně vyšších forem ekonomické spolupráce) však předpokládá existenci celní unie, která by odbourala veškerá kvalitativní a kvantitativní omezení obchodu mezi členskými státy a zajistila jednotný postup vůči tzv. třetím státům.

Odhlédneme-li od vnitřních aspektů celní unie, k nimž patří zákaz vývozních a dovozních cel a všech dávek s rovnocenným účinkem, umožňující volný pohyb zboží mezi členskými státy, zůstane nám aspekt vnější, tvořený společným celním sazebníkem vůči třetím státům a společnou celní úpravou obsaženou v Celním kodexu Společenství. Samotná úprava cel by však nebyla, co se týče vymezení obchodních vztahů vůči třetím zemím, dostačující. Bylo proto nutné vytvořit společná pravidla pro obchod se třetími zeměmi umožňující vyhnout se rozdílům v zacházení se zbožím vyváženým do nebo pocházejícím ze třetích zemí.

Cílem této práce by proto mělo být poskytnutí základního informativního materiálu o tom, jakým způsobem je obchod mezi Evropským společenstvím a třetími státy upraven. Při zkoumání problematiky vnějších obchodních vztahů je však důležité se kromě stávající právní úpravy v primárním a sekundárním právu ES včetně vymezených pravomocí, jimiž orgány Společenství, případně členské státy, disponují, seznámit také s postavením ES/EU na mezinárodních fórech, zejména v rámci Světové obchodní organizace. Význam EU ve světovém obchodě totiž nelze měřit jen objemem zahraničního obchodu³ v rámci bilaterálních vztahů

¹ Čl. 2 SES, čl. 2 SEU.

² Tamtéž.

³ Evropská unie je mezinárodním uskupením, mající mimořádný hospodářský potencial a na něm založenou silnou pozici v celosvětovém obchodu. Již před rozšířením byla EU největším světovým vývozcem zboží s podílem okolo 20 %, v dovozu zaujímá druhé místo s přibližně 19 %. Na obchodu službami se podílí celou čtvrtinou, je jejich největším světovým dovozcem a ve vývozu zaujímá druhé místo za USA. www.mpo.cz [30. 10. 2005]

s jednotlivými státy světa. Mnohostranná obchodní jednání v rámci Světové obchodní organizace ukazují, že EU hraje klíčovou úlohu na mezinárodních obchodních fórech. Tento fakt nebylo možné nechat bez povšimnutí a proto je dalším z cílů práce učinit rozbor vztahů mezi Světovou obchodní organizací a Evropským společenstvím a to především s přihlédnutím k právním systémům obou uskupení.

Tato práce je rozčleněna do čtyř hlavních částí. V části první, kterou tvoří kapitola druhá s názvem „Vnější obchodní vztahy“, jsou shrnuty teoretické základy problematiky vnějšího obchodu Společenství. Nejprve je vymezen pojem vnějších obchodních vztahů, poté jsou shrnuty nejdůležitější orgány, které vnější obchodní vztahy spravují. Následně je uveden přehled pramenů, který je pro větší přehlednost dále rozčleněn na prameny z oblasti mezinárodního práva obchodního a práva komunitárního. V poslední subkapitole této části je věnována poměrně velká pozornost problematice vnějších obchodních smluv.

V kapitole třetí, nazvané „ES jako celní unie“, je charakterizována celní unie, představující předpoklad pro jakékoliv další prohlubování vzájemných vztahů mezi členskými státy. V úvodu je věnována pozornost procesu jejího utváření, poté je stručně rozebrán možný konflikt s úpravou obsaženou v mezinárodním obchodním právu, konkrétně s ustanoveními Všeobecné dohody o clech a obchodu. Převážná část kapitoly se však věnuje vnějším aspektům celní unie – společnému celnímu sazebníku a společné obchodní politice.

Na to navazuje kapitola následující, která podrobněji rozebírá opatření, která jsou přijímána v rámci společné obchodní politiky Společenství za účelem ochrany komunitárního trhu před nekalými soutěžními praktikami ze strany třetích států. Konkrétně je věnována pozornost opatřením proti nedovoleným překážkám obchodu, problematice dumpingu a subvencí, ochranným opatřením před zvýšenými dovozy, včetně opatření při dovozu textilních výrobků.

Velice významnou součástí práce je také kapitola pojednávající o Světové obchodní organizaci, v níž po úvodním „představení“ organizace, včetně okolností vzniku a hlavních zásadách, na nichž je postavena, následuje podrobný rozbor vzájemných vztahů mezi ES a WTO a zejména rozbor vztahu obou právních systémů. Subkapitola pojednávající o vztahu komunitárního práva k právu WTO přitom vychází a navazuje na to, co již bylo popsáno v rámci kapitoly druhé

v subkapitole o vnějších obchodních smlouvách, zejména na problematiku přímého účinku mezinárodních smluv.

Základními metodami použitými v této práci jsou metody: deskriptivně-analytická, historická a komparativní.

2 VNĚJŠÍ OBCHODNÍ VZTAHY

2.1 Pojem

Evropská unie představuje významný subjekt světové ekonomiky. Díky své exportní a importní výkonnosti, stejně tak i pro svou otevřenost a konkurenceschopnost trhu, je největším světovým obchodním celkem.⁴ Do této pozice by se však mohla dostat jen velmi těžko, pokud by nedisponovala propracovaným mechanismem obchodních vztahů vůči zbytku světa. Než se však začnu fungováním tohoto mechanismu zabývat, je nutné definovat, co vlastně je pod pojem vnějších obchodních vztahů zahrnováno.

Samotný pojem vnějších obchodních vztahů není evropským právem vymezen. Při snaze o jeho definování musíme vycházet z toho, co je, alespoň částečně, v právu Evropské unie zakotveno.

V primárním právu ES jsme se tak např. mohli setkat s pojmem vnější vztahy,⁵ který v hojné míře užívá ve své judikatuře i ESD.⁶ Nicméně ani u tohoto pojmu se se zákonnou definicí nesetkáme. Nezbyvá tedy než svou pozornost při vymezování pojmu obrátit na teorii. Podle Svobody představují „*vnější vztahy souhrn právních vztahů EU, zejména tří Společenství, v rámci jejich vnějších pravomocí.*“⁷ Pomoci by mohl i čl. 3/2 SEU, který vymezuje některé činnosti spadající do vnějších vztahů. Podle tohoto ustanovení zajišťuje Unie „...*soudržnost všech svých vnějších činností jako celku v rámci své zahraniční, bezpečnostní a hospodářské politiky a politiky rozvoje.*“⁸

Skrze uvedený článek jsme se dostali k dalšímu, pro nás důležitému, pojmu – vnější hospodářská politika, resp. vnější hospodářské vztahy. Zde už se z části můžeme opřít přímo o ustanovení Smlouvy ES pojednávající o hospodářské politice Společenství; článek 98 stanoví, že „...*členské státy směřují své hospodářské politiky tak, aby ... přispívaly k dosahování cílů Společenství*

⁴ Cihelková, E., Jakš, J.: Evropská integrace – Evropská unie, 1. vydání, Praha, Oeconomica, 2004, str. 207. Odhlédneme-li od vnitrokomunitárního obchodu, má EU cca 20% podíl na celosvětovém exportu a importu.

⁵ Tímto názvem byla pojmenována Kapitola X. bývalé SESUO (čl. 101 - 106).

⁶ Pojem vnější vztahy byl použit např. v rozsudku ESD 22/70 „Komise v. Rada (AETR)“.

⁷ Svoboda, P.: Právo vnějších vztahů Evropské unie, 1. vydání, Praha, Linde Praha a.s., 1999, str. 13.

⁸ Nejedná se samozřejmě o výčet taxativní, byť by se to z doslovného jazykového výkladu dalo dovodit.

ve smyslu článku 2.“ Jednoduchou definici, která by stanovila, co všechno uvedený pojem zahrnuje, se však nedozvíme ani v tomto případě. I zde proto přichází na řadu poznatky teorie, tentokrát ekonomické. Velmi jednoduše lze říct, že vnější ekonomické vztahy jsou takové vztahy, které si vytváří určitý subjekt světové ekonomiky (v našem případě Evropská unie, resp. Společenství⁹) vůči subjektům jiným. Tyto vztahy pak mohou být realizovány v několika formách: jako obchod se zbožím, obchod se službami, pohyb kapitálu, migrace pracovní síly či přenos vědeckotechnických informací.¹⁰

Na základě těchto poznatků tedy můžeme vnější obchodní vztahy vymezit jako vztahy, tvořící součást vnějších vztahů, v jejichž rámci dochází k realizaci obchodu mezi jednotlivými subjekty světové ekonomiky. Tuto definici však nelze považovat za úplnou, dokud nebude upřesněno, co vše pojem obchod zahrnuje.

I v tomto případě bychom v primárním právu hledali definici marně. Tuto situaci vyřešil až ESD, když se ve svém posudku 1/94 pokusil obsah pojmu obchod specifikovat.¹¹ Podle jeho názoru tento pojem zahrnuje jednak obchod se zbožím (se zřetelem na výrobky zemědělské a rybolovné, ESUO, ESAE a vojenský materiál) a jednak obchod se službami (se zřetelem na dopravu). V literatuře se kromě tohoto užšího vymezení můžeme setkat i s širším chápáním pojmu obchod, v němž jsou navíc zahrnuty i platby, investice a obchodní a hospodářská spolupráce.¹²

Základ bezesporu představuje obchod se zbožím, pro něž ve vnějších obchodních vztazích platí stejná definice jako v intrakomuniárním obchodě. Soudní dvůr tímto pojmem rozumí „*všechny statky ocenitelné v penězích a způsobilé být předmětem obchodních transakcí*“.¹³ V dalších rozhodnutích pak tuto definici postupně kasuisticky rozšiřovat, když konstatoval, zda ten který statek lze za zboží považovat či ne.¹⁴ Do obchodu zboží bývá dále řazen také obchod zemědělskými

⁹ Zde už je na místě hovořit o Společenství, protože hospodářská politika je zahrnuta pouze v prvním pilíři EU.

¹⁰ Cihelková, E. Vnější ekonomické vztahy Evropské unie. Praha: C.H. Beck, 2003, str. 4.

¹¹ Posudek ESD 1/94 „WTO“.

¹² Srov. např. Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 96.

¹³ Rozsudek ESD 7/68 „Komise v. Itálie“.

¹⁴ Pod pojem zboží tak lze zahrnout např. předměty duševního vlastnictví jako jsou zvukové nahrávky na discích a kazetách (55 a 57/80 „Membran“) či počítačové programy (73/79 „Komise v. Itálie“), výrobky dodávané spolu s poskytovanou službou – např. voda (45/47 „Komise v. Irsko“), elektrina (6/64 „Costa“), odpady recyklovatelné i nereklovatelné (C – 2/90 „Komise v. Belgie), apod.

výrobky, jejichž specifikem je to, že po prvotním zpracování podléhají pravidlům společné zemědělské politiky podle čl. 32 an. SES, přičemž obchod s nimi není zatěžován na straně EU cly, ale tzv. zemědělskými dávkami.

Zvláštní oblasti obchodu se zbožím dále představuje obchod s výrobky ESAE a to z toho důvodu, že Smlouva ESAE ustanovení obdobná čl. 131 – 134 SES neobsahuje. Pro tyto výrobky jsou uvedena ustanovení SES úpravou *lex generalis* pro vnější obchodní vztahy. Vzhledem k ukončení platnosti Smlouvy ESUO se uvedená ustanovení použijí také pro obchod s uhlím a ocelí.

Obchod se službami v plném rozsahu GATS (viz níže) byl do rámce společné obchodní politiky Společenství zahrnut společně s novým čl. 133/5 SES, který se vztahuje i na služby implikující přeshraniční pohyb osob.¹⁵

2.2 Orgány spravující vnější obchodní vztahy

Problematikou vnějších obchodních vztahů se zabývají prakticky všechny hlavní orgány Evropských společenství, na rozdíl od ostatních oblastí vnějších vztahů je však podstatně omezena role Evropského parlamentu.

Pro praktické fungování obchodní politiky Společenství má největší význam *Evropská komise* a to prostřednictvím Generálního ředitelství pro obchod (DG I).¹⁶ Komise je zodpovědná za provádění společné obchodní politiky, sjednává dohody se třetími státy a mezinárodními organizacemi a za tímto účelem vede potřebná jednání. Společně s Radou dohlíží nad tím, aby sjednávané dohody byly v souladu s politikami a vnitřními předpisy Společenství. Povoluje také členským státům přijetí ochranných opatření podle čl. 134 SES.

Dalším rozhodujícím orgánem pro tuto oblast je *Rada*. Ta dává Komisi mandát k zahájení jednání, za tímto účelem také může vydávat směrnice, jimiž se musí Komise při vedení jednání řídit. Mimo to podepisuje jménem ES dohody se třetími zeměmi. Při výkonu svých pravomocí se až na výjimky usnáší kvalifikovanou většinou.

Velmi významnou funkci v oblasti SOP plní tzv. *Výbor pro záležitosti článku 133*.¹⁷ Ustavuje jej Rada, aby pomáhal Komisi při vedení jednání – Komise je povinna výbor konzultovat a o stavu jednání mu pravidelně podávat zprávy. Je

¹⁵ Svoboda, P. *Liberalizace obchodu zbožím v právu EU*. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 98.

¹⁶ Významné je také Generální ředitelství pro cla a celní unii.

¹⁷ The Article 133 Committee.

tvořen představiteli všech 25 členských států a Komise. Hlavní funkcí výboru je koordinace obchodní politiky Společenství. Na svých týdenních zasedáních proto projednává otázky SOP, od strategických oblastí jako je např. nové kolo jednání v rámci WTO, až po konkrétní problémy s vývozem určitého produktu. Přitom bere v úvahu, kvůli zajištění jejich konsistence, i ostatní politiky ES. Význam výboru spočívá především v tom, že v něm dochází ke sjednocování názorů jednotlivých členských států na jedné straně a Společenství, resp. Komise na straně druhé.

Na rozdíl od předchozích orgánů, svěřuje SES Evropskému parlamentu poměrně malou roli. Jeho souhlas může být požadován jen v případě, jsou-li sjednávány smlouvy pokrývající mimo oblast obchodu i oblasti jiné.¹⁸ Nicméně Komise zastává názor, že by parlament měl mít silnější pravomoci, a proto jej, nad rámec povinností vyplývajících ze Smlouvy, konzultuje a informuje o všech záležitostech tak často, jak je to jen možné.¹⁹ Stávající situace by se mohla změnit, dojde-li k přijetí Ústavní smlouvy, která v čl. 315 zakládá povinnost Komise Evropskému parlamentu pravidelně podávat zprávy o stavu jednání.

Pro ilustraci, jak funguje koordinace obchodní politiky v praxi, může posloužit příklad z právě probíhajícího kola jednání v rámci WTO. Komise nejdříve formuluje a přednese priority a cíle EU tak, jak jsou stanoveny Radou. Jménem ES jedná na základě pravomoci komisaře pro obchod úředníci Generálního ředitelství pro obchod, kteří jsou pověřeni vést jednání. Koordinaci s členskými státy po celou dobu zabezpečuje Výbor pro záležitosti článku 133, zatímco Komise pravidelně informuje Evropský parlament. Na konci jednání musí výsledek formálně schválit Rada.

2.3 Přehled úpravy vnějších obchodních vztahů

Právní úprava obchodních vztahů Společenství s třetími zeměmi vychází ze dvou skupin pramenů, které kopírují prameny obecných vnějších vztahů ES. První z nich zahrnuje mezinárodní hospodářské právo, druhou pak tvoří právo komunitární. Vztah obou právních systémů se přitom řídí dvěma zásadami.²⁰ První

¹⁸ Je však nutné podotknout, že čistě obchodní smlouvy jsou v dnešní době spíše výjimkou.

¹⁹ Viz. http://europa.eu.int/comm/trade/issues/newround/index_en.htm

²⁰ Srov. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 805 nebo Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 107.

z nich formuloval ESD ve věci Poulsen,²¹ kde konstatoval, že členské státy jsou povinny dodržovat jednotnou obchodní politiku při zachování mezinárodně právních závazků, druhá pak stanoví, že pravidla a zásady platné pro intrakomunitární vztahy není Společenství povinno aplikovat na vztahy vůči třetím státům a mezinárodním organizacím.²²

2.3.1 Mezinárodní obchodní právo

K hlavním pramenům mezinárodního obchodního práva patří zejména systém smluv související se vznikem a existencí Světové obchodní organizace (WTO). Nesmíme však zapomenout ani na ostatní mezinárodní dohody (jak bilaterální, tak multilaterální), které ES v rámci svých obchodních vztahů sjednalo.

WTO

Nejdůležitějším pramenem mezinárodního práva obchodního je bezesporu Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace (dále jen Dohoda WTO)²³, která byla podepsána dne 15. 4. 1994 v marockém Marrakeši a která vstoupila v platnost 1. 1. 1995. Smlouva je doprovázena celou řadou dalších smluv, které tvoří její nedílnou součást.²⁴ K těm nejvýznamnějším patří Příloha 1A - Mnohostranné dohody o obchodu zbožím (obsahující Všeobecnou dohodu o clech a obchodu -

²¹ Rozhodnutí ESD 286/90 „Poulsen“.

²² Tato zásada je potvrzena mj. udělením výjimky podle čl. XXIV - XXVIII GATT nebo též zásadou komunitární preference pro oblast zemědělství podle čl. 37/4 SES.

²³ V České republice publikováno pod č. 191/1995 Sb. K nalezení též na <http://mvr.iol.cz/sbirka/1995/sb51-95.pdf> [30. 7. 2005]

²⁴ Součástí Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO) jsou tyto mnohostranné dohody: Všeobecná dohoda o clech a obchodu 1994 (GATT 1994), Dohoda o zemědělství, Dohoda o uplatňování sanitárních a fytosanitárních opatření, Dohoda o textilu a ošacení, Dohoda o technických překážkách obchodu, Dohoda o obchodních aspektech investičních opatření, Dohoda o provádění článku VI Všeobecné dohody o clech a obchodu 1994 (tzv. Antidumpingový kodex), Dohoda o provádění článku VII Všeobecné dohody o clech a obchodu 1994, Dohoda o kontrole před odesláním, Dohoda o pravidlech původu, Dohoda o dovozním licenčním řízení, Dohoda o subvencích a vyrovnávacích opatřeních, Dohoda o ochranných opatřeních, Všeobecná dohoda o obchodu službami (GATS), Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů (DSU), Mechanismus přezkoumávání obchodní politiky, jakož i vícestranné obchodní dohody, které nezakládají povinnosti nebo práva pro ty členy, kteří je nepřijali.

GATT 1994), Příloha 1B - Všeobecná dohoda o obchodu se službami (GATS), Příloha 1C – Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) a Příloha 2 – Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů. Jedná se o tzv. smíšenou dohodu; podepsaly ji totiž jak členské státy, tak i Společenství.²⁵

Jiné mezinárodní dohody

Nezávisle na spolupráci, jejíž rámec je dán Dohodou o zřízení WTO a navazujícími smlouvami, můžeme rozlišit i jiné formy spolupráce Společenství se třetími státy.²⁶ V této kategorii se přitom vyskytují jak smlouvy bilaterální, tak i multilaterální.

Jak sám název napovídá, jsou bilaterální dohody uzavírány mezi dvěma smluvními stranami. Přitom nezáleží na tom, zda Společenství uzavírá smlouvu samo v rámci svých výlučných pravomocí, či společně s členskými státy jako smlouvu smíšenou; bude-li na druhé straně stát pouze jeden subjekt mezinárodního práva,²⁷ půjde o dvoustrannou dohodu jak v prvním, tak i v druhém případě.²⁸ V případě multilaterálních smluv je situace obdobná jen s tím rozdílem, že počet smluvních stran je vyšší.

Dohody (jak bilaterální, tak i mnohostranné), které jsou základem pro spolupráci mezi ES a třetími státy (či organizacemi), lze rozdělit do několika kategorií. Jedná se tyto dohody:

Dohody o volném obchodu

Zóny volného obchodu představují oblasti, jejichž členské státy mezi sebou navzájem zrušily všechna tarifní i kvantitativní omezení obchodu. Režim volného obchodu je aplikován např. na vztahy mezi EU a Evropským sdružením volného obchodu (ESVO).²⁹

Dohody o celní unii

Celní unie představuje vyšší stupeň spolupráce než zóna volného obchodu. Kromě toho, že jdou odbourána cla ve vnitřním obchodě, platí na celém území

²⁵ Problematika WTO je podrobněji rozebrána v kapitole 5 Světová obchodní organizace.

²⁶ Hakenberg, W. Základy evropského práva. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 206.

²⁷ Není přitom rozhodující, zda tímto subjektem bude suverénní stát, mezinárodní organizace či jiný subjekt mezinárodního práva veřejného.

²⁸ Tato skutečnost je významná z hlediska posuzování neplnění smlouvy. Jedná-li se totiž o smíšenou smlouvu, zakládá porušení byť jediného členského státu porušení i ostatních členských států a Společenství.

²⁹ Na základě Dohody o vytvoření Evropského hospodářského prostoru (EHP) ze dne 2. 5. 1992, s účinností od 1. 1. 1994.

společný celní sazebník. Celní unie mohou být dohodnuty i se třetími zeměmi, jak se stalo např. na základě dohody s Tureckem s účinností od 1. 1. 1996.

Obchodní, kooperační a surovinové dohody

Tato kategorie smluv představuje o něco užší spolupráci než dohody o volném obchodě. Smlouvy bývají sjednávány s jednotlivými státy na zpravidla omezenou dobu a jsou často omezeny jen na určitý druh zboží. Mohou také obsahovat určitá preferenční ujednání. Příkladem může být sedm bilaterálních dohod se Švýcarskem z roku 2001.

Dohody o přidružení

Dohody o přidružení vytvářejí poměrně úzké vazby mezi partnery a zahrnují jak oblast obchodní, tak oblast politickou. V podstatě můžeme rozlišit dva typy těchto dohod. První představují dohody, které jsou považovány za předstupeň členství v EU, druhým typem jsou dohody, které tento záměr nesledují.

Preferenční dohody

Společenství si v obchodní politice stanovilo cíl pomáhat méně rozvinutým a nejméně vyvinutým zemím zvyšovat životní úroveň jejich obyvatel prostřednictvím zahraničního obchodu. S rozsáhlou skupinou rozvojových zemí, zahrnující v současné době 79 států Afriky, Karibské a Tichomořské oblasti (tzv. země AKT), proto byly uzavřeny tzv. Dohody z Cotonou,³⁰ poskytující těmto státům určité preference, zvláštní zacházení s výrobky spadající pod společnou zemědělskou politiku a rozvojovou pomoc. Tyto preference jsou přitom koncipovány jako nereciproční.³¹

2.3.2 Komunitární právo

Máme-li hovořit o pramenech vnějších obchodních vztahů v rámci komunitárního práva, musíme v jeho rámci rozlišovat mezi komunitárním právem primárním a sekundárním. Velmi specifickým pramenem je pak také judikatura ESD (případně také Soudu první instance).

³⁰ Dohody z Cotonou, podepsané dne 23. 6. 2000 v Cotonou – hlavním městě Beninu, nahradily dřívější Dohody z Lomé.

³¹ Od těchto preferenčních dohod však musíme odlišit tzv. Všeobecný preferenční systém, v rámci kterého poskytuje Společenství určité preferenční zacházení 128 rozvojovým zemím (mezi nimi jsou i signatáři Dohod z Cotonou) na základě *jednostranného* rozhodnutí.

Primární právo

Základ právní úpravy obchodu je dán Smlouvou o založení ES. Jedná se především o tato ustanovení: čl. 3(a, b), 25–27 o celní unii, čl. 34–37 o zemědělství, čl. 70 an. o dopravě a především obecné čl. 131–134 SES o společné obchodní politice Společenství.

Sekundární právo

V případě sekundárních aktů se vlastně jedná o prováděcí předpisy k primárnímu právu, zejména o předpisy k provedení mezinárodněprávních závazků. Vzhledem k obrovskému množství těchto předpisů proto uvedu jen ty, které lze (podle mého názoru) považovat za základní.

Celní politika

- Společný celní sazebník – Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní kodex Společenství, ve znění pozdějších předpisů. Je vydáván na základě čl. 28, 95, 133 SES.
- Celní kodex Společenství – Nařízení Komise (EHS) č. 2454/93 ze dne 2. července 1993, kterým se provádí nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní kodex Společenství, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 ze dne 23. července 1987 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku, ve znění pozdějších předpisů. Je vydáván podle čl. 26 a 133 SES. Na základě tohoto nařízení je vydáván Integrovaný sazebník Společenství – TARIC.

Dovozní politika

- Nařízení Rady (ES) č. 3285/1994 ze dne 22. prosince 1994 o společných pravidlech dovozu, ve znění pozdějších předpisů. Vztahuje se na dovozy všech výrobků ze třetích zemí, s výjimkou výrobků, které mají původ v zemích, na které se vztahují nařízení č. 519/1994 a 427/2003 (viz dále) a textilních výrobků nezačleněných do pravidel GATT 1994, které pocházejí z členského státu WTO a ze zemí, pro které je platné nařízení č. 517/1994.
- Nařízení Rady (ES) č. 519/1994 ze dne 7. března 1994 o společných pravidlech dovozu z třetích zemí, ve znění pozdějších předpisů. Nařízení se použije tehdy, má-li být omezen dovoz výrobků ze zemí, které jsou považovány za země

s netržní ekonomikou a nečleny WTO. Tento režim platí pro všechny výrobky s výjimkou textilních výrobků a ošacení, upravených nařízením č. 517/1994.

- Nařízení Rady (ES) č. 427/2003 ze dne 3. 3. 2003 o přechodném ochranném mechanismu pro určité výrobky pocházející z Čínské lidové republiky. Nařízení stanovuje separátní režim pro dovozy výrobků z Číny platný od jejího vstupu do WTO a upravuje postupy pro přijetí ochranných opatření pro období do 11. 12. 2013.
- Nařízení Rady (EHS) č. 3030/93 ze dne 12. října 1993 o společných pravidlech dovozu některých textilních výrobků pocházejících ze třetích zemí, ve znění pozdějších úprav. Nařízení je základním předpisem pro dovozy textilních výrobků nezařazených pod pravidla GATT 1994 z členských států WTO a zemí, s nimiž Společenství uzavřelo bilaterální dohody, protokoly nebo jiná ujednání.
- Nařízení Rady (ES) č. 517/94 ze dne 7. března 1994 o společných pravidlech pro dovoz textilních výrobků z některých třetích zemí, na něž se nevztahují bilaterální smlouvy, protokoly či jiné dohody nebo jiná zvláštní dovozní pravidla Společenství, ve znění pozdějších úprav. Nařízení je obdobou předchozího nařízení pro nečleny WTO s tzv. autonomním režimem (bez dohod a protokolů).
- Nařízení Rady (ES) č. 520/94 ze dne 7. března 1994 o stanovení postupu Společenství při správě množstevních kvót.

Vývozní politika

- Nařízení Rady (EHS) č. 2603/69 ze dne 20. prosince 1969, kterým se stanoví společná pravidla pro vývoz, ve znění pozdějších předpisů.

Ochranná opatření

- Nařízení Rady (ES) č. 384/96 ze dne 22. prosince 1995 o ochraně před dumpingovými dovozy ze zemí, které nejsou členy Evropského společenství, ve znění pozdějších úprav.
- Nařízení Rady (ES) č. 2026/97 ze dne 6. října 1997 o ochraně před dovozem subvencovaných výrobků ze zemí, které nejsou členy Evropského společenství ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení Rady (ES) č. 3286/94 ze dne 22. prosince 1994, kterým se stanoví postupy Společenství v oblasti společné obchodní politiky k zajištění výkonu

práv Společenství podle mezinárodních obchodních pravidel, zejména pravidel sjednaných v rámci Světové obchodní organizace, ve znění 356/95 – přijato na základě čl. 113 (dnešní 133) SES.

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 868/2004 ze dne 21. dubna 2004 o ochraně před poskytováním dotací a před nekalými cenovými praktikami způsobujícími újmu leteckým dopravcům Společenství při poskytování leteckých dopravních služeb ze strany zemí, které nejsou členy Evropského společenství.

Judikatura ESD

Soudní rozhodnutí jsou řazena mezi akty aplikace práva. Jedná se o individuální právní akty, jejichž prostřednictvím dochází k aplikaci platného práva na konkrétní případ. Na základě článku 220 SES formuluje Soudní dvůr a Soud první instance pravidla, která nejsou výslovně obsažená v psaném právu, avšak vyplývají z jeho norem.³² Přestože rozhodnutí či posudky ESD a SPI nemají obecnou právní závaznost,³³ lze hovořit o jejich závaznosti faktické. Ta je dána jejich funkcí: posláním totiž není pouze aplikace práva při rozhodování a řešení sporů, ale zejména zajištění jednotného výkladu a aplikace práva Společenství ve všech členských státech.

V oblasti mezinárodního obchodu zaujímají významné místo zejména posudky Soudního dvora. Velice významný je především posudek 1/94, v němž se Soud zabýval otázkou, zda je Společenství samo, bez členských států, oprávněno podepsat Dohodu o zřízení Světové obchodní organizace, včetně všech dohod k ní náležejících. ESD v něm fakticky vymezil, které oblasti spadají do výlučné pravomoci podle ustanovení o Společné obchodní politice Společenství.

2.4 Systém vnějších obchodních smluv

Uzavírání mezinárodních smluv je nejčastějším projevem mezinárodněprávní subjektivity Společenství v rámci jejich vnějších vztahů. Právní rámec

³² Týč, V. Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2001, str. 85.

³³ Ta je dokonce ve vztahu k nim považována za nežádoucí, protože při rigidním uplatňování dřívějších závěrů by se lehce mohla stát brzdou vývoje pozitivního práva. Srov. Týč, V. Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2001, str. 86.

pro sjednávání mezinárodních smluv nalezneme v čl. 300 SES.³⁴ Od této pravomoci, která je procesního charakteru, musíme odlišovat odkaz na ustanovení komunitárního práva, o něž se smlouva opírá. Jedná se vlastně o hmotněprávní základ vnější smlouvy stanovící explicitně či implicitně pravomoc Společenství v určité oblasti.³⁵

Vnější smlouvy Společenství můžeme rozdělit do tří kategorií. První zahrnuje smlouvy sjednané mezi ES a jedním či více nečlenskými státy (případně také s mezinárodní organizací). Tento postup se užívá tehdy, spadá-li předmět dané dohody plně do pravomoci Společenství. Druhá kategorie se skládá z tzv. smíšených smluv, což jsou smlouvy uzavřené mezi ES a členskými státy na jedné straně a nečlenskými státy na straně druhé. Setkat se s nimi můžeme jednak v situaci, spadá-li předmět z části do pravomoci Společenství a částečně do pravomoci členských států,³⁶ jednak také v případě pravomocí konkurujících.³⁷ Konečně třetí kategorie je tvořena smlouvami, které sjednávají samy členské státy. Nuto však dodat, že tento typ dohod se podle ESD za součást práva Společenství považuje jen určitých okolností.³⁸

V námi zkoumané problematice mezinárodního obchodu se setkáváme nejčastěji s prvními dvěma kategoriemi dohod, zatímco smlouvy sjednávané jednotlivými členskými státy jsou v této oblasti spíše výjimkou.³⁹

³⁴ Nicméně až do doby, kdy nabyla účinnosti Maastrichtská smlouva, nebylo na toto ustanovení odkazováno jako na právní základ těchto smluv. V případě, že Společenství sjednávalo mezinárodní dohodu v rámci své explicitní pravomoci, právním základem bylo to ustanovení, které obsahovalo zmíněnou pravomoc. Pakliže došlo k odvození vnější pravomoci na základě pravomoci vnitřní (na základě tzv. zásady paralelismu vnitřních a vnějších pravomocí), dovozovalo se, že právní základ pro uzavření dohody v této oblasti tvoří právě to ustanovení, které je základem pravomoci vnitřní, přičemž postup předvídaný tímto ustanovením se aplikoval i při sjednávání smlouvy. Viz. Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S.: *The External Relations of the European Communities*, 1st edition, Oxford, Clarendon Press, 1996, str. 83.

³⁵ Výslovně je tato pravomoc zmíněna ve Smlouvě o ES v čl. 111, 133, 170, 174, 181 a 310, implicitně pak v čl. 149/3, 150/3, 151/3 a 152/3.

³⁶ Jedná se o tzv. paralelní pravomoc, kterou mohou ES a členské státy vykonávat „vedle sebe“.

³⁷ Konkurující pravomoci umožňují členským státům jednat až do doby, než svých pravomocí využije Společenství. Jakmile dojde k jednání Společenství, může danou oblast upravit vyčerpávajícím způsobem. Jak pravomoc konkurující, tak i pravomoc paralelní řadíme do kategorie pravomocí nevýlučných, resp. sdílených. Blíže k tomuto rozdělení viz. Bogdandy, A. von, Bast, J. *The European Union's vertical order of competences: the current law and proposals for its reform*. *Common Market Law Review*, sv. 39, 2002, č. 2, str. 242.

³⁸ Hartley, T. C. *The Foundations of European Community Law*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2003, str. 159.

³⁹ Poté, co vstoupila v platnost smlouva z Nice, však primární právo výslovně připouští, že členské státy mají právo v oblasti obchodu, která zásadně spadá do výlučné pravomoci Společenství, uzavírat mezinárodní dohody se třetími státy a mezinárodními organizacemi, jsou-li tyto dohody v souladu s komunitárním právem a jinými příslušnými mezinárodními dohodami (čl. 133/5/4

Na vnější smlouvy můžeme nahlížet ze tří různých úhlů: především jsou tyto smlouvy součástí mezinárodního práva veřejného, mimo to tvoří součást komunitárního práva a jako takové jsou proto i součástí práva aplikovatelného na území členských států.⁴⁰

V následujících odstavcích budu vnější smlouvy zkoumat především z pohledu komunitárního práva, kromě toho se zaměřím na problematiku jejich uzavírání, zejména co se týče odlišností při sjednávání smluv obchodních. V neposlední řadě pak také zmíním otázku smluv smíšených.

2.4.1 Vnější smlouvy jako součást komunitárního práva

Přestože považujeme vnější smlouvy Společenství díky tomu, že jsou sjednávány mezi dvěma (či více) subjekty mezinárodního práva, především za součást mezinárodního práva veřejného, je pro nás zajímavější pohled opačný, tj. ze strany práva komunitárního.

Mezinárodní (vnější) smlouvy patří v určitém ohledu k atypickým zdrojům komunitárního práva. Zakládající smlouvy jsou akty členských států, nařízení, směrnice, apod., akty samotného Společenství, obecné zásady právní jsou pak výtvořem ESD; mezinárodní dohody však mají svůj původ mimo právní řád ES a kromě toho jsou také částečně vytvářeny nečlenskými státy.⁴¹ I přesto jsou však považovány za součást právního řádu ES a bývají aplikovány Evropským soudním dvorem. ESD ve svých rozhodnutích „Haegeman“⁴² či „Kupferberg“⁴³ označil vnější smlouvy za součást komunitárního práva na základě faktu, že jsou stejně jako jiné komunitární akty uzavírány orgány Společenství. K jejich začlenění do komunitárního práva pak dochází prostřednictvím nařízení, resp. rozhodnutí Rady.⁴⁴

SES). Viz. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.

⁴⁰ Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 54.

⁴¹ Hartley, T. C. The Foundations of European Community Law. 5th edition, Oxford: Oxford University Press, 2003, str. 159.

⁴² Rozsudek ESD 181/73 „Haegeman v. Belgie“, bod 5.

⁴³ Rozsudek ESD 104/81 „Kupferberg“.

⁴⁴ Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 56. Podle Macleoda se ovšem jedná o nařízení či rozhodnutí *sui generis*, při jehož přijímání se neuplatní postup běžný pro přijímání „standardních“ nařízení či rozhodnutí podle čl. 249 SES (bývalý čl. 189). Zda půjde o nařízení či rozhodnutí záleží na obsahu uzavírané smlouvy. Jestliže smlouva obsahuje ustanovení, které jsou schopny mít přímý účinek nebo pokud na sebe má, po svém vyhlášení, vztít podobu nařízení, bude se zpravidla jednat o nařízení *sui generis*. O rozhodnutí pak

V hierarchii pramenů komunitárního práva je vnějším smlouvám prisuzováno místo mezi primárním právem a sekundárními právními akty podle čl. 249 SES. Důvody prisuzující mezinárodním dohodám tuto pozici jsou dva:

1. před sekundární právo řadí tyto dohody přítomnost mezinárodního prvku; podle ESD musí totiž ES své pravomoci vykonávat při dodržování mezinárodního práva,⁴⁵
2. druhým důvodem je „závaznost pro orgány ES i pro členské státy“ (čl. 300/7 SES). Orgán ES nemůže vydat akt sekundárního práva, který by odporoval řádně uzavřené a platné vnější smlouvě. Také slučitelnost návrhu smlouvy zjišťuje ESD jen s ohledem na primární právo.⁴⁶

Skutečnost, že jsou vnější smlouvy považovány za součást komunitárního práva má podle Svobody tři zásadní důsledky:⁴⁷

I. Vnější smlouva může založit práva a povinnosti s bezprostředním účinkem v komunitárním právu.

Pojem bezprostřední účinek vyjadřuje skutečnost, že se vnitrostátní subjekt (jednotlivec) může přímo dovolávat přímo účinné normy, která existuje mimo rámec vnitrostátního práva, a soudní nebo jiný státní orgán je povinen tuto normu na vztahy vůči jednotlivci bez dalšího aplikovat.⁴⁸ Má-li být jakákoliv norma bezprostředně použitelná, musí být konstruována tak, aby přímo stanovila konkrétní pravidla chování pro subjekty práva. Druhou podmínkou je pak skutečnost, že na tuto normu je z vnitrostátního hlediska pohlíženo jako na platnou.⁴⁹

Chceme-li hovořit o bezprostřední použitelnosti jakékoliv mezinárodní smlouvy v jednotlivých členských státech ES, je situace ještě o něco

půjde ve všech ostatních případech. Viz. Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1996, str. 21 a 80.

⁴⁵ Rozsudek ESD 286/90 „Poulsen“.

⁴⁶ Podrobněji viz. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. *Evropské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 795.

⁴⁷ Svoboda, P. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 57 nebo Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. *Evropské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 795.

⁴⁸ Týč, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. vydání, Praha: Linde Praha a.s., 2001, str. 89.

⁴⁹ Otázkou platnosti (resp. účinnosti) práva Společenství v členských státech se zabýval ESD v souvislosti s dnes již notoricky známým případem „Van Gend en Loos“ (26/62). Stanovil, že orgány Společenství jsou nadány svrchovanými právy, jejichž výkon se dotýká členských států a jejich občanů. Členské státy omezily svá svrchovaná práva jejich převedením na Společenství, i když jen ve vymezených oblastech.

komplikovanější. Tato smlouva se totiž nejprve musí stát součástí práva komunitárního. To se děje prostřednictvím tzv. uzavíracího aktu, jímž je mezinárodní smlouva do komunitárního práva inkorporována.⁵⁰

Zatímco přímou aplikovatelností zakládajících smluv a sekundárních norem komunitárního práva se ESD musel zabývat již na počátku existence Společenství,⁵¹ v souvislosti s mezinárodními smlouvami byla situace částečně vyjasněna až na počátku let osmdesátých. V rozhodnutí 17/81 „Pabst“ Soudní dvůr konstatoval, „...že vnější smlouvy nejsou v důsledku svého mezinárodního rozměru zbaveny bezprostředního účinku, jeho aplikace však není bezpodmínečná.“ Konkrétní podmínky však vyjádřil až v rozhodnutí 18/90 „Kziber“. Zde vyžaduje, aby ustanovení „vyhovovalo obecným požadavkům kladeným na bezprostřední účinnost jakékoliv komunitární normy, totiž jasnost, bezpodmínečnost a právní dokonalost.“ Kromě toho Soud odmítá automaticky vyloučit bezprostřední účinek jen z důvodu povahy dohody či pro stručnost jejího vyjadřování. Podle jiného rozhodnutí⁵² jsou podmínky naplněny tehdy, jestliže „...s ohledem na text, smysl a význam dohody obsahují jasně a jednoznačně formulovaný závazek, jehož splnění či působení není závislé na vydání dalšího právního aktu“. Z důvodu vysoké abstrakce textu Soudní dvůr odmítl bezprostřední účinek ustanovení smlouvy GATT 1947.⁵³ V rozhodnutí „Demirel“ se ESD také zabýval otázkou bezprostřední použitelnosti smíšených dohod. U nich je podle něj nutné „...aby dané ustanovení spadalo do pravomoci Společenství“. Podle Svobody nemohou být na základě tohoto konstatování ustanovení o pravomoci členských států bezprostředním účinkem nadána.⁵⁴

⁵⁰ Podrobněji viz. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004.

⁵¹ Mílníkem bylo v tomto ohledu dnes již zmíněné rozhodnutí ESD ve věci Van Gend en Loos (26/62). Soud v něm konstatoval, že „...přímý účinek z hlediska obsahu normy je možný tam, kde její příslušné ustanovení je obsahově jednoznačné a jeho aplikace není vázána na žádnou podmínku a není závislá na žádném dalším úkonu či aktu orgánu Společenství nebo členském státu.“

⁵² Rozsudek ESD 12/86 „Demirel“.

⁵³ O otázce bezprostřední použitelnosti GATT 1947 viz. kapitola 5.3 Komunitární právo a jeho vztah k právu Světové obchodní organizace.

⁵⁴ Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, str. 795. Toto konstatování však není úplně v souladu s názorem samotného Soudního dvora. V posudku 1/94 „WTO“ rozlišil u smíšených dohod (konkrétně se jednalo o dohodu TRIPS) dvě situace. První nastane, pokud ES přijme v souvislosti s předmětem smlouvy nějaké legislativní opatření. To pak musí být interpretováno pokud možno v souladu s dohodou, již samotné však bezprostřední aplikovatelnost nepřisluší. Jestliže však ES žádné opatření v tomto směru nepřijme, vychází úprava z norem jednotlivých členských států, na jejichž uvážení je za těchto okolností otázka přímé použitelnosti ponechána.

Bezprostřední účinek však může být zdrojem určitých problémů při použití zásady reciprocity. Může způsobit právní nerovnováhu, jestliže by ustanovení určité dohody bylo přímo použitelné v členských státech Společenství, ne však dalším smluvním státě. Nicméně Hartley je toho názoru, že v případě, kdy mezinárodní dohoda zavádí speciální režim poskytující třetímu státu více práv než Společenství nebo pokud je tato dohoda zamýšlena jako reciproční, může být před soudy v členských státech přímo použitelná i tehdy, není-li bezprostředně použitelná v nečlenském státě.⁵⁵

II. Součástí komunitárního práva jsou i rozhodnutí orgánů vytvořených vnějšími smlouvami.

ESD na akty těchto orgánů⁵⁶ nahlíží, jakoby byly přijaty orgány Společenství.⁵⁷ O rozhodnutích orgánů vytvořených vnější smlouvou tedy platí vše, co bylo řečeno v předchozích odstavcích. K podtržení vnitrokomunitární závaznosti je i sekundární vnější právo přebíráno do Úředního listu EU a zpravidla uvozeno nařízením nebo rozhodnutím *sui generis*.⁵⁸

III. ESD má rozsáhlou jurisdikci při aplikaci a výkladu vnějších smluv.

Soudní dvůr má pravomoc vykládat vnější smlouvy Společenství samozřejmě jen ve vztahu k orgánům Společenství, členským státům a jejich subjektům.⁵⁹ Nejedná se však o autoritativní výklad; k tomu má pravomoc orgán vzniklý na základě vnější smlouvy, byl-li zřízen. Rozhodnutí tohoto orgánu jsou pak závazná pro obě smluvní strany.

⁵⁵ Hartley, T. C.: *The Foundations of European Community Law*, 5th edition, Oxford, Oxford University Press, 2003, str. 224.

⁵⁶ K takovým rozhodnutím patří např. rozhodnutí Rady přidružení, rozhodnutí Orgánu pro řešení sporů v rámci WTO, apod.

⁵⁷ Rozsudek ESD 87/75 „Bresciani“ nebo 192/89 „Sevince“.

⁵⁸ Viz poznámka pod čarou č. 46.

⁵⁹ V případě smíšených smluv ovšem ESD uznal, že nemá právo vykládat ta ustanovení, která nespádají do komunitární pravomoci. Mimo rámec pravomoci ES vztahuje ESD své právo vykládat ustanovení smlouvy jen na „zajištění uniformity komunitárního práva a jeho používání“. Viz rozhodnutí ESD ve věci „Demirel“ (12/86). Totéž platí o sekundárním právu vnějších smluv, přijímaném orgány zřízenými vnějšími smlouvami, jež ESD uznal za orgány komunitární.

2.4.2 Uzavírání vnějších obchodních smluv

Čl. 6 Vídeňské úmluvy z roku 1986⁶⁰ stanoví, že způsobilost mezinárodních organizací uzavírat mezinárodní smlouvy je upravena pravidly této organizace. Smlouva ES obsahuje výslovné zmocnění k uzavírání mezinárodních obchodních smluv v čl. 133. Mimo to zmocňuje Společenství ke sjednávání vnějších dohod také v oblasti přidružení, cel, výzkumu, životního prostředí a rozvojové spolupráce.⁶¹ Obecnou procesní úpravu uzavírání vnějších smluv ES obsahuje čl. 300, zvláštní procesní pravidla pro sjednávání obchodních smluv nalezneme v čl. 133.

Obecný postup

Proceduru uzavírání vnějších smluv můžeme z pohledu Společenství rozdělit do několika fází, během nichž se dostane ke slovu Komise, Rada, Evropská parlament a za určitých okolností také Evropský soudní dvůr.

Zjistí-li Komise, že k dosažení cílů Společenství je nezbytné, aby došlo k uzavření vnější smlouvy, předloží *doporučení* Radě, v němž uvede důvody, proč považuje uzavření dohody za žádoucí, a navrhne, aby ji Rada zmocnila k zahájení sjednávání dohody.⁶² V této první fázi v podstatě dochází k aplikaci obecného návrhového monopolu Komise (čl. 250 – 252 SES) na vnější vztahy.⁶³

Zatímco Komise disponuje výhradním právem činit doporučení, jediné Rada může rozhodnout, zda budou jednání zahájena a pokud ano, tak za jakých podmínek. Rada tedy nemá povinnost Komisi k zahájení nezbytných jednání zmocnit, jak by se z dikce ustanovení čl. 300 odst. 1 věty první mohlo zdát.⁶⁴ Rozhodne-li se Rada k tomuto kroku, ustanoví zpravidla také zvláštní výbor, který Komise musí při sjednávání smlouvy povinně konzultovat. Rada také může vydat zvláštní směrnice, jimiž se bude Komise řídit.⁶⁵ O tom, zmocní-li Komisi k vedení jednání, rozhoduje Rada zpravidla kvalifikovanou většinou. Pouze v případě, kdy se dohoda dotýká oblasti, v níž je pro přijetí vnitřních předpisů požadována

⁶⁰ Vídeňská úmluva o smluvním právu mezi státy a mezinárodními organizacemi a mezi mezinárodními organizacemi roku 1986.

⁶¹ Tento výčet však nelze vzhledem k teorii implicitních pravomocí považovat za taxativní.

⁶² Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1996, str. 86.

⁶³ Svoboda, P. *Právo vnějších vztahů Evropské unie*. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 60.

⁶⁴ V české jazykové modifikaci je použito termínu „...Rada...*zmocní* Komisi...“, v anglickém textu „...the Council...*shall authorize* the Commission“.

⁶⁵ I v tomto případě se jedná o již zmíněné směrnice *sui generis*.

jednomyslnost, a v případě dohod o přidružení podle čl. 310, rozhoduje Rada jednomyslně.⁶⁶

V následující fázi se dostává ke slovu Evropský parlament (EP), přičemž způsob jeho „intervence“ se různí podle druhu sjednávané smlouvy. Své stanovisko přitom musí zaujmout v Radou stanovené lhůtě.⁶⁷ V naprosté většině případů uzavírá Rada dohody *po konzultaci* s EP. Opomenutí této konzultace by podle názoru ESD, který vyjádřil v rozhodnutí 138/79 „Roquette“, znamenalo porušení podstatné procesní náležitosti ve smyslu čl. 230 SES. V několika taxativně uvedených případech je místo pouhé konzultace vyžadován *souhlas* EP.⁶⁸ Konečně v případě obchodních dohod (viz níže) není intervence EP vyžadována vůbec.

V další, již čtvrté fázi, rozhodne Rada na návrh Komise o *podmíněném podpisu* smlouvy. I zde Rada rozhoduje zpravidla kvalifikovanou většinou, výjimku představují dohody o přidružení (čl. 310 SES), dohody, jejichž předmět se týká oblasti, v níž se i v rámci vnitrokomunitárního postupu vyžaduje jednomyslnost, a konečně dohody přijímané na základě čl. subsidiárních pravomocí čl. 308 SES. Zde musí Rada přijmout své rozhodnutí jednomyslně.

Zvláštní fázi při sjednávání vnějších smluv představuje vypracování posudku ESD o slučitelnosti zamýšlené dohody s komunitárním právem. Účelem je předejít komplikacím, které by mohly vzniknout na základě nesouladu Smlouvy ES a uzavírané smlouvy.⁶⁹ Posudek může být vyžádán Radou, Komisí, členským státem a nově také Evropským parlamentem. V případě, že posudek ESD bude odmítavý, může dohoda vstoupit v platnost pouze v souladu s čl. 48 SEU.

Poté, co jsou splněny všechny „vnitřní“ kroky ke schválení smlouvy komunitárními orgány, může Společenství sdělit ostatním smluvním stranám, že se cítí být vázáno podmínkami smlouvy.⁷⁰ Smlouvy jménem Společenství uzavírá Rada; ta návrh smlouvy nejprve s konečnou platností schválí formou nařízení nebo rozhodnutí *sui generis*. Bez ohledu na název samotný akt smlouvu neuzavírá, přináší pouze „vnitřní“ schválení ze strany ES, oprávnění k jejímu podpisu nebo

⁶⁶ Čl. 300/2/1 SES.

⁶⁷ Nezaujme-li ES stanovisko v této lhůtě, může podle názoru ESD jednat Rada dále (viz. rozsudek ESD C - 65/93 „EP v. Rada“).

⁶⁸ Jedná se o případy, kdy jsou uzavírány asociační dohody podle čl. 310 SES, dohody vytvářející zavedením postupu spolupráce zvláštní institucionální rámec, dohody mající významné rozpočtové dopady na ES a dohody měnící akt přijatý postupem podle čl. 251 SES. Viz čl. 300/3/2 SES.

⁶⁹ Posudek ESD 1/75 „Local Cost Standart“, bod 10.

⁷⁰ Článek 11 - 17 Vídeňské úmluvy o smluvním právu mezi státy z roku 1969.

oznámení, že došlo k vnitřnímu schválení, někdy také obsahuje ustanovení týkající se jejího provádění. Za okamžik skutečného uzavření smlouvy je považován teprve její podpis, výměna nebo uložení či oznámení aktu schválení.

Postup podle čl. 133

Článek 133 SES obsahuje některá zvláštní pravidla pro sjednávání obchodních smluv se třetími státy. Zde uvedený postup se od toho obecného v několika ohledech odlišuje. Vztah obou ustanovení je přitom takový, že čl. 300 se použije jen v případech, je-li na něj výslovně odkázáno.

První krok je s postupem podle čl. 300 shodný. Komise podá doporučení Radě, která ji následně zmocní k zahájení potřebných jednání. Komise a Rada přitom odpovídají za to, že sjednané dohody jsou slučitelné s vnitřními politikami a předpisy Společenství. Komise při vedení těchto jednání konzultuje zvláštní výbor,⁷¹ jmenovaný Radou, a řídí se směrnicemi, které jí Rada může poskytnout.

Co se týče úlohy Rady, při výkonu pravomocí svěřených jí čl. 133 rozhoduje kvalifikovanou většinou.⁷² Na rozdíl od obecného postupu zde není zmíněna povinnost Rady konzultovat EP (či si před uzavřením smlouvy vyžádat jeho souhlas), z čehož se dovozuje, že intervence EP není v oblasti obchodní politiky nutná.⁷³

V praxi však postavení Parlamentu není až tak bezvýznamné, jak by se mohlo na první pohled zdát. Počínaje rokem 1982 se Komise snaží o větší zapojení EP do procesu sjednávání vnějších smluv tak, že Parlament co nejvíce informuje a konzultuje s ním danou problematiku.⁷⁴ Tato spolupráce Komise s Parlamentem je však čistě neformální; nemůže se opřít o žádný právní rámec. Situace by se však měla brzy změnit. Ústavní smlouva totiž pro oblast obchodní politiky v čl. 315/3/2

⁷¹ Tzv. Výbor pro záležitosti čl. 133, funkce výboru jsou podrobněji rozebrány v kapitole 2.2 Orgány spravující vnější obchodní vztahy.

⁷² Až do účinnosti Smlouvy z Nice platilo toto pravidlo bez výjimky. Dnes již některých případech ukládá smlouva Radě povinnost rozhodovat jednomyslně. V prvé řadě musí být jednosmyslně rozhodnuto o sjednávání a uzavírání dohod v oblasti služeb a duševního vlastnictví, pokud takové dohody obsahují ustanovení, k jejichž přijetí jako vnitřních komunitárních pravidel je nutná jednomyslnost anebo pokud se týkají oblastí, v níž Společenství ještě nevyužilo své pravomoci přijmout vnitřní pravidla podle SES (čl. 133/5/2). Jednomyslnost se použije také, postupuje-li se podle čl. 133/6/2, který zakládá pro oblasti v něm zmíněné sdílenou pravomoc Společenství a členských států. Srov. Christoph, H. Common commercial policy after Nice: Sisyphus would have done a better job. Common market law review, sv. 39, 2002, č. 1, str. 23 an.

⁷³ Srov. např. Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 64 nebo Hartley, T. C. The Foundations of European Community Law. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2003, str. 161.

⁷⁴ Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S. The External Relations of the European Communities. Oxford: Clarendon Press, 1996, str. 99.

stanoví, že Komise má Evropskému parlamentu pravidelně podávat zprávu o stavu jednání.

2.4.3 Smíšené smlouvy

Velmi zjednodušeně by se dalo říct, že smíšené smlouvy jsou takové smlouvy, jejichž stranami jsou jak Společenství, tak i členské státy. Pojem smíšených smluv poukazuje na to, že Společenství nemá úplnou pravomoc ke sjednání celého obsahu konkrétní smlouvy. Samotná dohoda zpravidla pokrývá více oblastí, z nichž některé mohou spadat také do výlučné pravomoci Společenství. Pojem „smíšenosti“ tedy v žádném případě nepředstavuje protiklad k pravomocím výlučným, od sdílených pravomocí jej proto musíme odlišovat.⁷⁵ Význam smíšených smluv v oblasti obchodní politiky Společenství roste zejména díky tomu, že ke sjednávání čistě obchodních smluv dnes v praxi dochází již spíše výjimečně. Smíšeným smlouvám, a tedy i nutnosti spolupráce s členskými státy, se proto lze - navzdory tomu, že vnější obchodní politika je výlučnou pravomocí Společenství,⁷⁶ - ubránit jen stěží.⁷⁷

Smíšené smlouvy jsou výslovně zmíněny v čl. 174/4 SES, dále v čl. 102 SESAE, čl. 49 SEU a nejnověji také v čl. 133/6/2 SES. Samotný postup spočívá v tom, že všechny členské státy a Společenství se společně podílejí na sjednávání, podpisu a ratifikaci smlouvy. Dohodu proto lze považovat za uzavřenou až v okamžiku, kdy ji ratifikují všechny členské státy a dohoda se tak stane součástí jejich vnitrostátních právních řádů.

Existence smíšených smluv klade zvýšené nároky na spolupráci orgánů ES se členskými státy nejen při uzavírání, ale také při jejich aplikaci. Problémy, které se v důsledku toho mohou vyskytnout, však podle ESD nemohou ospravedlnit snahu Komise k rozšíření vnějších výlučných pravomocí, mají naopak vést k těsnější spolupráci členských států a orgánů ES.⁷⁸

Důvodů, proč vůbec k uzavírání tohoto typu smluv dochází, je uváděno několik. V prvé řadě se jedná o případy, kdy existují závazky nad rámec pravomocí převzatých Společenstvím od členských států. Příkladem z oblasti obchodu mohou

⁷⁵ Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 73.

⁷⁶ Viz kapitola 3.4.2 Společná obchodní politika.

⁷⁷ Editorial comments. Where do we go with Community external relations after accession? Common market law review, sv. 41, 2004, č. 3, str. 634.

⁷⁸ Posudek ESD 1/94 „WTO“, bod 107 - 109.

být dohody o přidružení, Smlouva o Evropském hospodářském prostoru a také smlouvy GATS a TRIPS, které jsou součástí Dohody o zřízení WTO. Další z důvodů představují ustanovení zřizovací smlouvy, které předpokládají, že členské státy se budou podílet na financování programů či akcí založených touto smlouvou. Nikoli nevýznamnou příčinou je také neochota členských států nechat se zastínit Společenstvím při utváření vnějších vztahů.⁷⁹

⁷⁹ Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999, str. 73.

3 ES JAKO CELNÍ UNIE

3.1 Pojem

Celní unie je obvykle definována jako celní oblast, v níž jsou odstraňována cla a restriktivní opatření v podstatě na veškeré obchodovatelné výrobky, které mají svůj původ v dané oblasti a v níž jsou aplikována jednotná cla a jednotná restriktivní opatření členů unie při obchodování se třetími zeměmi. Odstraněním cel a dalších necelních překážek pro volný pohyb zboží mezi integrujícími se státy tak dochází k vytvoření jednotného celního území z ekonomik integrujících se států, nastoluje se společná celní politika, většinou spojená s uplatňováním společného celního tarifu (jednotného sazebníku vůči třetím zemím. Země celní unie rovněž uskutečňují společnou obchodní politiku. Na rozdíl od zóny volného obchodu se nepředpokládá potvrzování původu zboží, naopak zboží jednou proclené na vnější hranici unie se v jejím rámci pohybuje již jako ostatní, tj. „domácí“ zboží.⁸⁰

Ve Smlouvě ES není definice celní unie přímo vyjádřena. Článek 23 SES však uvádí základní definiční znaky, když stanoví, že „Společenství je založeno na celní unii, která pokrývá veškerý obchod se zbožím a která zahrnuje jak zákaz vývozních a dovozních cel a všech dávek s rovnocenným účinkem mezi členskými státy, tak i přijetí společného celního sazebníku ve vztahu k třetím zemím. Takto upravené obchodní vztahy se budou vztahovat na výrobky, které mají původ v zemích ES a rovněž na výrobky pocházející z třetích zemí, které v členských státech Společenství volně obíhají.“ Toto vymezení se shoduje s tím, jak celní unii definuje GATT 1947 v článku XXIV/8(a).

3.2 Vznik celní unie

Základy celní unie byly položeny hned v počátcích Evropského hospodářského společenství. Ve Smlouvě o založení EHS se účastníci zavázali vybudovat do dvanácti let celní unii, uvnitř které pokvete obchod nezatížený cly, kvótami a jim podobnými opatřeními. Na volnou konkurenci na tomto společném trhu bude dohlížet jednotná politika ochrany hospodářské soutěže, vnější obchodní

⁸⁰ Zlý, B. Teorie a praxe ekonomické integrace. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2002, str. 15.

vztahy budou pod taktovkou společné obchodní politiky a specifika zemědělské prvovýroby bude ochraňovat společná zemědělská politika.⁸¹

Celní omezení měla být ve vnitřním obchodu postupně odstraněna podle postupu stanoveného v čl. 13-16 původního znění smlouvy EHS. Tak měla být do konce první fáze přechodného období (31. 12. 1961) zrušena nejdříve vnější vývozní cla, a později, do konce přechodného období (31. 12. 1969), i cla dovozní. Na základě „urychlujícího“ rozhodnutí Rady⁸² bylo dosaženo zkrácení časového plánu daného smlouvou EHS a jako nový termín pro konečné odstranění cel na obchodní zboží byl určen 1. 7. 1968. Ke stejnému datu se podařilo zavést také Společný celního sazebníku (SCS) vůči třetím zemím.⁸³ Tak se zboží, mající svůj původ uvnitř Společenství, mohlo na celém území prodávat bez celního řízení a poplatků. Na druhou stranu zboží, které bylo do EHS dovezeno ze zahraničí, bylo od tohoto okamžiku procleno stejným způsobem a sazbou. Tím se dostalo na roveň zboží „domácímu“ a mohlo být volně vyváženo do všech členských států. Bezcelní obchod uvnitř a jednotné clo navenek se staly základními definičními znaky společného trhu Společenství.

3.3 Slučitelnost existence s ustanoveními dohod WTO

Existence jakéhokoliv obchodního integračního seskupení typu zóny volného obchodu či celní unie (a tedy i ES) představuje podle některých autorů zabývajících se touto tematikou⁸⁴ průlom do zásady nediskriminace, jenž tvoří jeden ze stěžejních principů, na nichž stojí systém dohod uzavřených v rámci WTO.⁸⁵ Tato zásada vyjadřuje povinnost smluvních stran udělit všem ostatním smluvním stranám nejvýhodnější obchodní zacházení podle všeobecné doložky nejvyšších výhod. Podle mého názoru však z článků XXIV – XXVIII GATT 1947 vyplývá, že samotná existence celních unií či oblastí volného obchodu, jsou-li splněny stanovené podmínky, porušením zásady nediskriminace není.⁸⁶ Existenci

⁸¹ Šmejkal, V. in Janatka, F. a kol. Obchod v rámci Evropské unie a obchodní operace mimo členské země EU. Praha : ASPI Publishing, 2004 str.

⁸² Rozhodnutí Rady EHS/66/532 z 26 7. 1966, Úř. Věst. 1966, 2971.

⁸³ SCS byl uveden v platnost nařízením Rady 950/68 ze 28. 6. 1968 (OJ1968 L 172/1) s účinností od 1. 7. 1968. Zde uvedené sazby byly na základě původního čl. 19 odst. 1 Smlouvy EHS přijaty jako průměr celní sazeb ve 4 celních územích tehdejšího Společenství (Německo, Francie, Itálie, Benelux).

⁸⁴ Např. Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 94.

⁸⁵ Podrobněji o WTO viz kapitola 5 Světová obchodní organizace.

⁸⁶ Srov. čl. XXIV/4 GATT 1947 a Ujednání o výkladu článku XXIV Všeobecné dohody o clech a obchodu 1994. Tento názor zastává např. Lynden Moore in Artis, M., Nixon, F. (ed.) The

ekonomických integračních uskupení je umožněna, jsou-li splněny následující podmínky:

- existence uskupení nemá negativní dopad na třetí země,
- účelem celní unie aneb oblasti volného obchodu je usnadnění obchodu mezi smluvními státy a nikoli vytváření překážek obchodu mezi jinými členskými státy s těmito územími,
- v případě celní unie (zóny volného obchodu) nejsou cla a jiné úpravy obchodu vyšší nebo více omezující než byly cla a úpravy obchodu platné v územích, z nichž se celní unie (zóna volného obchodu) skládá, před vytvořením takové unie (zóny).

Vytvoření takového integračního seskupení je pak třeba okamžitě oznámit WTO.

O udělení výjimky ze zásady nediskriminace je možné hovořit až v případě, kdy není některá z vymezených podmínek splněna. V tomto případě je povolení výjimky možné, schválí-li jej dvouřetinová většina všech členů.

V souladu s těmito ustanoveními byla koncipována i Římská smlouva. Všechny zakládající státy totiž již v té době patřily mezi smluvní strany GATT 1947. EHS počítalo s vytvořením celní unie, v níž budou odstraněny všechny překážky obchodu se zbožím. Nicméně v okamžiku, kdy došlo k přijetí Společného celního sazebníku, se ozvaly kritické hlasy na způsob stanovení cel vůči třetím státům jakožto průměru celní sazeb v jednotlivých státech (resp. celních územích). Tím totiž byla porušena jedna z podmínek čl. XXIV GATT 1947, protože na některém z území muselo nutně dojít ke zvýšení oproti předešlému stavu.⁸⁷

Po vzniku Světové obchodní organizace se však Evropská společenství již podobnými problémy zabývat nemusí. Patří totiž k zakladatelům WTO a jeho právo lze tedy posuzovat jako vnitřní právo jednoho ze signatářů.⁸⁸

3.4 Vnější aspekty celní unie

Odhlédneme-li od vnitřních aspektů celní unie, k nimž patří zákaz vývozních a dovozních cel a všech dávek s rovnocenným účinkem, umožňující volný pohyb

Economics of the European Union: policy and analysis. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, 2001, str. 273.

⁸⁷ Posléze ovšem došlo na základě pokračujících jednání v rámci GATT k dalšímu snížení celních sazeb.

⁸⁸ Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 94.

zboží mezi členskými státy, zůstane nám aspekt vnější, tvořený společným celním sazebníkem vůči třetím státům a společnou celní úpravou obsaženou v Komunitárním celním kodexu. Samotná úprava cel by však nebyla, co se týče vymezení obchodních vztahů vůči třetím zemím, dostačující. Bylo proto nutné vytvořit společná pravidla pro obchod se třetími zeměmi umožňující vyhnout se rozdílům v zacházení se zbožím vyváženým do nebo pocházejícím ze třetích zemí.

3.4.1 Společný celní sazebník

Jedním z klíčových prvků celního mechanismu Společenství je Společný celní sazebník, který se každoročně zveřejňuje v Úředním věstníku EU. Byl vytvořen podle dnes již zrušených ustanovení čl. 18 a násl. smlouvy ES. Je vydáván formou nařízení Rady podle čl. 26 a 133 SES a publikován v Úředním věstníku. První sazebník byl přijat 28. 6. 1968 (s platností již od 1. 7. 1968)⁸⁹, dnes je platné nařízení 2658/87.⁹⁰

Společný celní sazebník má dvojí význam: jednak zajišťuje jednotnou aplikaci společné obchodní politiky (slouží jako referenční základ celé obchodní legislativy ES, např. při vyšetřování dumpingu), jednak je základem pro statistické informace o mezinárodním obchodu.

Prvky Společného celního sazebníku

Sazebník se skládá ze dvou základních prvků. První z nich tvoří tzv. Kombinovaná nomenklatura (Combined Nomenclature/CN), která se používá pro účely klasifikace zboží, druhým prvkem jsou pak celní sazby.⁹¹

Pro účely přiřazení celních i daňových sazeb ke konkrétním druhům zboží je nutno systematicky roztrždit zboží podle jeho funkce, složení, účelu použití a dalších důležitých charakteristik. Kombinovaná nomenklatura vychází z Harmonizovaného systému popisu a číselného označování zboží (Harmonized System/HS), který lze považovat za celosvětovou normu v oblasti klasifikace zboží.⁹² Rozděluje zboží do 21 tříd a 97 kapitol. Každá kapitola se dále hierarchicky člení na čtyřmístná čísla a šestimístné položky. Kombinovaná

⁸⁹ Nařízení Rady 950/68 o společném celním sazebníku.

⁹⁰ Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku, ve znění pozdějších předpisů, ÚL L 256/1987.

⁹¹ Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 105.

⁹² Harmonizovaný systém byl vytvořen na základě Úmluvy ze dne 14. 7. 1987 o harmonizovaném systému označování a kodifikaci výrobků, která byla přijata v roce 1983 Radou celní spolupráce (dnes Světová celní organizace).

nomenklatura navazuje na hierarchii Harmonizovaného systému a dále ji doplňuje o dvoumístné číselné označení, tj. na osmimístné podpoložky. Důležitou součástí celního sazebníku jsou vedle jeho sazební a nomenklaturní části také stanovené měrné jednotky pro jednotlivé druhy zboží.

Druhým prvkem sazebníku jsou celní sazby, jejichž stanovení spadá do výlučné pravomoci Společenství.⁹³ Cla mohou být stanovena jako smluvní nebo autonomní. Smluvní cla se aplikují v případě, že zboží pochází ze států, s nimiž má Společenství smlouvu obsahující doložku nejvyšších celních výhod. Autonomní cla se pak použijí pokud smluvní clo neexistuje nebo je vyšší než clo autonomní.⁹⁴

Územní působnost Společného celního sazebníku - Celní území

Celní území Společenství vymezuje čl. 3 Celního kodexu. Je však nutné podotknout, že celní území ES není totožné s územím ES. Podle něj zahrnuje území Belgického království, České republiky, Dánského království, s výjimkou Farských ostrovů a Grónska, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Spolkové republiky Německo, s výjimkou ostrova Helgoland a území Büsingen (smlouva ze dne 23. listopadu 1964 mezi Spolkovou republikou Německo a Švýcarskou konfederací), Polské republiky, Španělského království, s výjimkou Ceuty a Melilly, Řecké republiky, Francouzské republiky, s výjimkou zámořských území a Saint-Pierre et Miquelon a Mayotte, Irsko, Italské republiky, s výjimkou obcí Livigno a Campione d'Italia a národních vod jezera Lugano mezi břehem a politickou hranicí oblasti od Ponte Tresa k Porto Ceresio, Lucemburského velkovévodství, Nizozemského království v Evropě, Portugalské republiky, Spojeného království Velké Británie a Severního Irsko, Normanských ostrovů a Ostrova Man, Finské republiky, Republiky Rakouska, Republiky Slovinsko, Slovenské republiky a Švédského království. Součástí jsou také teritoriální vody, vnitrozemské přímořské vody a vzdušný prostor členských států.

Za součást celního území Společenství jsou s ohledem na úmluvy a smlouvy považována také některá území nacházející se mimo území členských států, která jsou úzce spjata s některými členskými státy. Jedná se o území Jungholz a Mittelberg (Německo, na základě smlouvy mezi Německem a Švýcarskem z roku

⁹³ O výši sazeb rozhoduje na základě čl. 26 na návrh Komise kvalifikovanou většinou Rada.

⁹⁴ V případě autonomních cel je však třeba brát „jednostrannost“ stanovení cel s rezervou, protože cla musí odpovídat multilaterálním mezinárodním závazkům, zejména GATT.

1964), území Monackého knížectví (Francie, smlouva z roku 1963), San Marino (Itálie, smlouva z roku 1939). Od roku 1996 je součástí také území Turecka.

Zvláštní způsob rozšíření celního území ES představují zóny volného obchodu.⁹⁵ Jedná se především o území Evropského hospodářského prostoru (od roku 1994, resp. 1995 pokud jde o Lichtenštejnsko), zámořské země a území,⁹⁶ které jsou s ES ve vztahu zvláštního přidružení podle části IV. SES a také území na základě dohody se třetími zeměmi.⁹⁷ V rámci území, která jsou součástí zóny volného obchodu, však na rozdíl od celního území není vůči dovozcům ze třetích států aplikován Společný celní sazebník.

Integrovaný celní sazebník - TARIC

Potřeby celní praxe si vyžádaly vytvoření neustále aktualizovaného sborníku všech momentálně platných celních předpisů a sazeb – integrovaný celní sazebník TARIC. Tento integrovaný sazebník shrnuje v návaznosti na zbožívé kódy Kombinované nomenklatury (KN) všechna opatření obchodní politiky EU vztahující se k danému zboží, a to tarifního i netarifního charakteru, např. celní sazby, kvóty, nebo antidumpingové celní sazby.

Taric je vydávaný Evropskou komisí a vyhlášený Sdělením Komise na základě článku 2 Nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku, ve znění pozdějších předpisů. Tištěná verze Taricu je vydávána každoročně na konci kalendářního roku s účinností pro následující rok, celní sazby pro zemědělské kapitoly mohou být po 1. červenci publikovány i podruhé. Je velmi často měněn a aktualizován.

Samotný TARIC není právním předpisem, ale jeho kódy musí být použity pro účely celní deklarace a statistické výstupy. Je velmi užitečným a praktickým nástrojem jak pro celní orgány, tak pro podnikatele, protože poskytuje kompletní, denně aktualizovanou databázi informací o suspenzi cel, celních kvótách, celních preferencích vč. preferenčních celních kvót a stropů, snížení cel v rámci Všeobecného systému preferencí pro rozvojové země, antidumpingových a vyrovnávacích clech, vyrovnávacích poplatcích, zemědělských komponentech, jednotkových cenách, standardních dovozních hodnotách, referenčních a

⁹⁵ Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 15.

⁹⁶ Tyto zámořské země a území jsou uvedeny v příloze II SES.

⁹⁷ Na základě takových dohod byly řešeny např. vztahy s novými členskými státy před tím, než nabyly účinnosti přístupová smlouva.

minimálních cenách, zákazech, omezeních a sledování dovozu, zákazech, omezeních a sledování vývozu a vývozních subvencích.

Celní kodex Společenství

Přijetí Společného celního sazebníku urychlilo harmonizaci a následně i unifikaci celních předpisů členských států. Jak již bylo zmíněno, ocitá se zboží dovážené ze třetích států zaplacením cla a splnění dalších podmínek ve volném oběhu. Z tohoto důvodu bylo nutné sblížit celní předpisy. Kdyby totiž členské státy aplikovaly SCS na základě rozdílných předpisů, neexistovala by jednotná celní bariéra zabraňující diskriminacím nebo roztržkám.⁹⁸ Toto sblížování bylo zahájeno v roce 1988 a dne 12. 10. 1992 vyústilo v přijetí Celního kodexu Společenství⁹⁹ s účinností od 1. ledna 1994, jehož přijetí předcházela harmonizace národních celních předpisů.¹⁰⁰

Celní zákoník platí jednotně na celém území Společenství pro vývoz a dovoz zboží. „Zboží Společenství“ je buď zboží původem ve Společenství a nebo dovezené zboží, které získalo tento status propuštěním do volného oběhu, nebo kombinací obou těchto způsobů.

3.4.2 Společná obchodní politika

Druhou oblastí upravující obchod zboží a ekonomické vztahy ke třetím zemím v rámci celní unie se stalo stanovení společné obchodní politiky. Z podstaty ekonomického základu Společenství vyplývá, že společná obchodní politika (SOP) je nejdůležitější součástí jejich vnějších vztahů vůbec. Spolu s existencí společného celního sazebníku představuje vnější aspekt celní unie, který je doplňkem aspektu vnitřního – volného pohybu zboží.¹⁰¹

SOP je logickým důsledkem vytvoření celní unie. Jejím cílem je „...přispět ve společném zájmu k: harmonickému rozvoji světového obchodu, podstatnému odstranění omezení mezinárodního obchodu a snižování celních překážek. SOP

⁹⁸ Problémy by mohly vzniknout např. tehdy, pokud by existovaly rozdíly ve vymáhání celního dluhu.

⁹⁹ Nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní kodex Společenství, ve znění pozdějších úprav. Celní zákoník je proveden nařízením Komise (EHS) č. 2454/93 z 2. července 1993, obsahující ustanovení k provádění k nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 zavádějící Celní kodex Společenství, ve znění pozdějších úprav.

¹⁰⁰ Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 113.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 89.

přihlíží k příznivému dopadu, který zrušení cel mezi členskými státy může mít na růst konkurenceschopnosti podniků těchto států“.¹⁰²

Výlučnost SOP

Okamžikem dovršení celní unie se Společná obchodní politika stala výlučnou pravomocí Společenství. Tato výlučnost se projevuje jednak uplatňováním jednotných zásad, zejména pokud jde o úpravu celních sazeb, uzavírání celních a obchodních dohod, sjednocování liberalizačních opatření, vývozní politiku a obchodní ochranná opatření (např. opatření pro případ dumpingu a subvencování),¹⁰³ jednak rozhodováním a sjednáváním obchodních dohod na nadnárodní úrovni.

Orgány ES nejsou kompetentní pouze k vymezení základního obchodně politického rámce, ale i k úpravě detailních otázek. Paralelní pravomoc ES a členských států byla vyloučena, jelikož by to podle ESD znamenalo připustit odlišná stanoviska ES a členských států, což by narušilo vztahy mezi orgány ES, podlamovalo důvěru EU ve světě a oslabovalo prosazování společných zájmů jejích členů.¹⁰⁴ Ani v případě, že by komunitární orgány protiprávně nevydaly potřebné akty k využití své výlučné pravomoci, nemůže dojít k obnovení pravomoci členských států navazovat vnější obchodní vztahy, protože přesun pravomocí na Společenství byl této oblasti úplný a konečný.¹⁰⁵

Přesto výlučnost pravomoci ES v této oblasti není absolutní. Je narušena výjimkami, které vyplývají jednak z diferenciací legislativních pramenů, jednak z decentralizace výkonné pravomoci.¹⁰⁶ V prvním zmíněném případě se jedná o tři situace:

- 1) Od účinnosti Smlouvy z Nice platí pro Společenství (resp. Radu) zákaz uzavírat dohody obsahující ustanovení překračující vnitřní pravomoci ES, zejména pokud zahrnuje harmonizaci právních a správních předpisů členských států v oblasti, kde je harmonizace zakázána.¹⁰⁷ Jde o to, aby toto

¹⁰² Čl. 131 SES.

¹⁰³ Tamtéž čl. 133/1.

¹⁰⁴ Posudek ESD 1/75, potvrzeno rozsudkem 41/76 „Donkerwolcke“ a 174/84 „Bulk Oil“.

¹⁰⁵ Rozsudek ESD 804/79 „Scafisheries“.

¹⁰⁶ Cihelková, E., Jakš, J. Evropská integrace – Evropská unie. Praha: Oeconomica, 200, str. 79.

¹⁰⁷ Konkrétně se jedná o dohody v oblasti kulturních a audiovizuálních služeb, služeb v oblasti vzdělávání a v oblastech sociálních věcí a zdravotnictví. Viz čl. 133/6/1, 2 SES. Tyto oblasti spadají podle tohoto ustanovení do sdílené pravomoci Společenství a členských států.

ustanovení nebylo obcházeno tím, že by k harmonizaci právních řádů členských států docházelo na základě mezinárodních smluv.

- 2) Právo členských států ponechat se souhlasem Společenství některá obchodně politická opatření vůči nečlenským státům v platnosti ¹⁰⁸ a právo spolupodepisovat obchodní smlouvy, jestliže jejich provádění má být členskými státy financováno. ¹⁰⁹
- 3) Třetí výjimku konstatoval Soudní dvůr ve svém rozhodnutí ve věci „Bulk oil“, ¹¹⁰ když přiznal Radě právo vyloučit některé zboží z působnosti vývozního režimu.

V důsledku decentralizace výkonné pravomoci Společenství pak výjimku z výlučné pravomoci představuje provádění celní politiky a udělování vývozních a dovozních povolení orgány členských států.

Nástroje SOP

Společenství používá v rámci obchodní politiky klasické nástroje mezinárodní obchodní politiky. Jedná se o zejména o tarifní (cla a dávky s rovnocenným účinkem) a kvantitativní omezení (kvóty a opatření s rovnocenným účinkem), rozlišují se také opatření autonomní a smluvní. Cílem těchto nástrojů je ovlivnění a úprava toku a rozsahu obchodu.

Rozsah těchto nástrojů je v podstatě otázkou působnosti čl. 133 SES a je předmětem trvalého sporu mezi Komisí, která je zastáncem tzv. nástrojové teorie, a Radou, prosazující teorii cílovou. ¹¹¹ K problematice rozsahu působnosti se vyjádřil také ESD, který sice spor Rady s Komisí nevyřešil, nicméně stanovil kritéria, které mají při určení, co spadá pod čl. 133, sloužit jako jakési vodítko. Kritériem je jednak „účinné fungování celní unie“, ¹¹² dále obsah pojmu obchodní politiky v jednotlivých členských státech (tento pojem by měl být ve Společenství i

¹⁰⁸ Rozsudek ESD 41/76 „Donckerwolcke“.

¹⁰⁹ Posudek ESD 1/78. Tuto výjimku soudní dvůr dále upřesnil v posudku 1/94, v němž konstatoval, že právo spolupodepisovat obchodní smlouvy mají čl. státy jen pokud jde o financování operativních nákladů. V případě, kdy by šlo pouze o administrativní režijní náklady, tuto pravomoc nemají.

¹¹⁰ Rozsudek ESD 174/84 „Bulk oil“.

¹¹¹ Podle tzv. cílové teorie spadá právní akt pod čl. 133 tehdy, je-li přijímán s cílem ovlivnit rozsah nebo toky obchodu. Podle teorie nástrojové je rozhodujícím kritériem povaha použitého nástroje; právní akt pod čl. 133 SES, pokud je užíván nástroj upravující mezinárodní obchod.

¹¹² Rozsudek ESD 8/73 „Hauptzollamt Bremerhaven“.

v jednotlivých státech totožný),¹¹³ a konečně změny v obsahu tohoto pojmu na mezinárodní úrovni.¹¹⁴

Jednotlivé nástroje jsou výslovně uvedeny v čl. 133/1 SES. Jedná se o cla, dohody, liberalizační opatření, vývozní politiku, antidumpingová a subvenční opatření. Tento výčet však není konečný, má pouze demonstrativní povahu, v důsledku čehož je možné přizpůsobovat nástroje obchodní politiky nejnovějším tendencím v mezinárodním obchodě.¹¹⁵

¹¹³ Posudek ESD 1/75.

¹¹⁴ Rozsudek ESD 45/86 „Komise v. Rada“.

¹¹⁵ Soudní dvůr za nástroje moderní obchodní politiky označil např. potlačení fiskálních a obchodních rozdílů při obchodu se třetími zeměmi (37-38/73 „Diamantsrbeiders“), přidělování všeobecných preferencí, zahrnující otázky životního prostředí i rozvojové politiky (45/86 „Komise v. Rada“), a další.

4 OBCHODNÍ OCHRANNÁ OPATŘENÍ

Cílem obchodní politiky Společenství, jak již bylo zmíněno výše, je ovlivnění a úprava toku a rozsahu obchodu. Ze SOP však lze vyčlenit také velice významný soubor právních norem, které mají zabránit porušování řádných obchodních vztahů. Tato obchodní ochranná opatření bývají řazena mezi nejdůležitější obchodní opatření ES vůbec. Mohou být přijata jak pro import, tak i pro export. Cílem těchto opatření je ochránit trh Společenství před nedovolenými praktikami, které poškozují zájmy ES (zejména mohou být tato opatření přijata jako reakce na obchodní bariéry v třetích zemích), a také chránit exportní zájmy Společenství.¹¹⁶ Ochranná opatření mohou též sloužit ke splnění mezinárodních závazků ES a jejich členských států (příkladem mohou být závazky vyplývající z členství ve WTO), případně také směřují k zajištění plné účinnosti komunitárního práva ve vztahu ke třetím zemím.¹¹⁷

Počátky existence ochranných opatření lze objevit již v roce 1964, kdy Komise podala návrh na přijetí opatření tohoto druhu. Návrh byl nicméně uveden do praxe až o dvacet let později nařízením Rady č. 2641/84 o posílení společné obchodní politiky zejména proti nedovoleným obchodním praktikám.¹¹⁸

V současné době můžeme rozlišit několik druhů ochranných opatření. Základ tvoří nařízení Rady č. 3286/94,¹¹⁹ které nahradilo zmíněný Nový nástroj obchodní politiky. Jedná se o obecný nástroj, který lze použít pro postižení jakékoliv překážky obchodu. Mimo to existují i nástroje speciální, které umožňují přijetí antidumpingových a protisubvenčních opatření či opatření proti padělanému zboží. K ochranným opatřením bývají dále řazeny také předpisy umožňující ochranu trhu před zvýšenými dovozy ze třetích zemí.

¹¹⁶ Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1996, str. 278.

¹¹⁷ Svoboda, P. *Liberalizace obchodu zbožím v právu EU*. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 125.

¹¹⁸ Tzv. „Nový nástroj obchodní politiky“.

¹¹⁹ Nařízení Rady (ES) č. 3286/94 z 22. prosince 1994, kterým se stanoví postupy Společenství v oblasti společné obchodní politiky k zajištění výkonu práv Společenství podle mezinárodních pravidel, především těch ustanovených pod záštitou Světové obchodní organizace, ve znění pozdějších úprav.

4.1 Opatření proti nedovoleným překážkám obchodu

Nejobecnější nástroj ochranné politiky ES představují opatření přijatá podle již zmíněného nařízení 3286/94.¹²⁰ Na jeho základě se mohou podniky v Evropské unii bránit proti nedovoleným překážkám obchodu, které negativně ovlivňují jejich přístup na trhy třetích států nebo negativně ovlivňují trh Evropské unie.

Cílem nařízení je odstranění překážek obchodu uplatňovaných třetími státy, přičemž překážkou obchodu se rozumí „jakákoliv obchodní praktika přijatá nebo udržovaná třetím státem, která je podle mezinárodních obchodních pravidel žalovatelná“.¹²¹ Vztahuje se na obchod zboží, přímé přeshraniční služby a na případy, kdy porušení práva duševního vlastnictví má vliv na obchod Společenství se třetí zemí. Nařízení se však nepoužije v případech, kdy existuje zvláštní komunitární úprava (např. antidumping, antisubvence, apod.)

Nařízení rozlišuje 2 typy překážek obchodu. První představuje překážka obchodu ovlivňující trh třetí země, která nepříznivě působí na obchod komunitárního podniku, druhým typem je potom překážka ovlivňující trh ES, která vede k materiální újmě některého odvětví.

Proti oběma výše uvedeným typům překážek je možné se bránit podáním stížnosti u Evropské komise. Tuto stížnost je oprávněn podat podnik, více podniků v ES nebo příslušná asociace (je-li ovlivněn trh třetí země), výrobní odvětví v ES nebo příslušná asociace (je-li ovlivněn trh Společenství), případně také členský stát.

Aby mohla být stížnost přijata, musí obsahovat informaci, resp. dostatečný důkaz o:

- zboží nebo službě, které jsou překážkou obchodu postiženy,
- existenci překážky obchodu,
- tom, proč je tato překážka obchodu v rozporu s pravidly WTO nebo jinou mezinárodní smlouvou (např. bilaterální dohodou mezi EU a danou třetí zemí),
- nepříznivém vlivu překážky na obchod nebo materiální újmě.

¹²⁰ Tzv. Trade Barriers Regulation (TBR).

¹²¹ Čl. 2/1 nař. 3286/94. Tato formulace vyjadřuje, že vedle porušení mezinárodních závazků s nařízením vztahuje rovněž na případy, kdy je ES aktivně legitimováno k podání žaloby i při absenci či porušení mezinárodních závazků druhou stranou. Je třeba zdůraznit, že toto nařízení sankcionuje pouze ilegální opatření států, nikoliv podniků. Viz. Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 126.

Základní cílem TBR je odstranit danou překážku obchodu. Toho může být dosaženo tím, že třetí stát podnikne uspokojivé kroky k odstranění překážky obchodu,¹²² nebo uzavřením dohody se třetím státem.¹²³ Zvláštní případ představuje zahájení mezinárodní procedury k řešení sporů; pokud se strany nedohodnou na přátelském řešení, případ může být řešen prostřednictvím Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů ve WTO nebo jiného mezinárodního mechanismu pro řešení sporů.

4.2 Antidumpingová a protisubvenční opatření

Pravděpodobně nejčastěji používané opatření proti nelegálním soutěžněprávním praktikám, které se vyskytují ve vnějších vztazích, představují antidumpingová a protisubvenční opatření.¹²⁴ Jak dumping, tak i státní podpory má za následek, že je zboží prodáváno za nepřiměřeně nízkou cenu, což má za následek narušení zdravé soutěže na trhu. Důsledkem úspěšného dumpingu či subvencování je možnost plnějšího určování cen na daném trhu dovozcem.¹²⁵ Tato výhoda je přitom vytvářena uměle s úmyslem poškodit cizí trhy.

4.2.1 Antidumpingová opatření¹²⁶

Opatření na ochranu před dovozem dumpingových výrobků jsou přijímána na základě nařízení Rady (ES) č. 384/96 o ochraně před dumpingovými dovozy z nečlenských států ES, ve znění pozdějších úprav, které platí pro zemědělské a průmyslové výrobky, stejně jako pro výrobky spadající původně pod Smlouvu ESUO.¹²⁷ Je aplikovatelné na dovozy jak z členských, tak i nečlenských států WTO.¹²⁸

¹²² V tomto případě je šetření ukončeno nebo přerušeno. Evropská komise bude monitorovat, zda třetí stát své závazky plní.

¹²³ V tomto případě se šetření přeruší, aby mohla být zahájena jednání o uzavření bilaterální dohody se třetí zemí. Pokud je dosaženo dohody, kterou je překážka odstraněna, je šetření ukončeno.

¹²⁴ Ke konci května 2004 bylo v EU v platnosti 170 antidumpingových opatření, což ji řadí na třetí místo v počtu platných opatření na světě (po USA a Indii). Nejdotčenějšími výrobovými kategoriemi jsou výrobky ze železa a oceli, spotřební elektronika a chemikálie.

¹²⁵ Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 137.

¹²⁶ Pojem dumping představuje nekalou obchodní praxi, při které společnost prodává tentýž výrobek za rozdílné ceny na domácím trhu a pro vývoz; dumpingové rozpětí (marže) pak představuje rozdíl mezi vyšší cenou na domácím trhu (tzv. normální hodnotou) a nižší exportní cenou. Antidumping je státem garantovaná ochrana domácích výrobců, kterým je působena dovozem dumpingových výrobků újma.

¹²⁷ Do doby vypršení platnosti této Smlouvy byla oblast upravena samostatným předpisem.

¹²⁸ Zvláštní režim platí pro členy EHP; nařízení se uplatňuje jen v těch sektorech, které nepodléhají unijním pravidlům hospodářské soutěže. Speciální pravidla platí také pro „přechodové“

Za účelem ochrany proti dumpingu vedoucímu k újmě některého komunitárního výrobního odvětví přijímají orgány EU antidumpingová opatření, a to především antidumpingová cla (prozatímní nebo konečná) nebo závazky výrobců/vývozců z třetích zemí, že budou dovážet dumpingové výrobky do EU pouze v určitém stanoveném množství, případně že jejich cena při vývozu do EU neklesne pod určitou minimální hranici. EU může uložit antidumpingové clo za předpokladu, že je to - vedle splnění podmínek stanovených mezinárodní Dohodou o provádění článku VI GATT 1994 (dovoz za dumpingovou cenu, způsobená nebo hrozící újma domácímu výrobnímu odvětví a příčinná souvislost mezi nimi) - v zájmu Společenství.

Antidumpingové řízení je zahajováno Evropskou komisí na základě návrhu výrobce z EU nebo jejich svazu publikováním oznámení v Úředním věstníku EU.¹²⁹ V jeho rámci probíhá šetření údajného dumpingu a v jeho důsledku vzniklé újmy nebo její hrozby komunitárním výrobcům. Toto šetření je v případě, že škodlivý dumping nebyl prokázán, zastaveno bez uložení antidumpingových opatření. V opačném případě uvalí na návrh Komise Rada (po projednání v Poradním výboru pro antidumping) konečné antidumpingové clo, případně také může Komise přijmout místo antidumpingového cla závazky. Řízení musí být ukončeno nejdéle do 15 měsíců od jeho zahájení.

Antidumpingová cla nebo závazky mohou být Evropskou komisí zcela nebo zčásti přezkoumány v rámci zvláštního přezkumného řízení. Dospěje-li se v rámci tohoto řízení k výsledku, že při dovozu již k dumpingu nedochází nebo dumping již nezpůsobuje komunitárním výrobcům újmu, může Evropská komise antidumpingové clo změnit nebo zrušit.

K zániku antidumpingového cla nebo závazku dochází zpravidla po uplynutí 5 let od jejich účinnosti. Potvrdí-li se v přezkumném řízení možnost dalšího poškozování komunitárních výrobců v případě ukončení platnosti antidumpingových opatření, může Evropská komise platnost cla nebo závazku prodloužit.

ekonomiky, za které jsou považovány následující země: Albánie, Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Čína, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldávie, Mongolsko, Severní Korea, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina, Uzbekistán a Vietnam. Vývozci z těchto zemí mohou pro účely konkrétního antidumpingového šetření individuálně požádat o přiznání statutu tržní ekonomiky.

¹²⁹ Pro metody zjišťování, zda k dumpingu dochází či ne, a opatření, kterými lze tuto praktiku postihovat, platí mezinárodní pravidla, podle nichž postupují všechny členské státy WTO.

Doplňkem antidumpingového režimu jsou rozhodnutí Orgánu pro řešení sporů v řízeních o urovnání sporů iniciovaných třetími zeměmi v souvislosti s antidumpingovými a vyrovnávacími opatřeními přijatými EU. Taková „sporná opatření“ mohou být zrušena nebo pozměněna nebo mohou být jako přiměřená přijata jiná zvláštní opatření v souladu s právním výkladem rozhodnutí. K retroaktivnímu efektu nicméně nedojde, neboť EU dokázala, že rozhodnutí OŘS platí pouze pro budoucí případy. Zejména provádění opatření „nebude základem pro vrácení cel vybraných před datem jejich přijetí, pokud nebude stanoveno jinak“.

4.2.2 Protisubvenční opatření

Opatření na ochranu před dovozy subvencovaných výrobků jsou přijímána na základě nařízení Rady (ES) č. 2026/97 na ochranu před subvencovanými dovozy ze zemí, které nejsou členy ES, ve znění pozdějších předpisů. Obchodně politickým nástrojem k nápravě škodlivého účinku dovozů výrobků, subvencovaných přímo nebo nepřímo v zemi původu nebo vývozu, na komunitární výrobní odvětví jsou vyrovnávací opatření (tzv. countervailing measures). Postup Evropské komise při vedení protisubvenčního řízení stanovený tímto nařízením je obdobný jako v řízení antidumpingovém. Jeho výsledkem je nejčastěji přijetí vyrovnávacího cla. Řešením může být také přijetí závazku státu, z něhož zboží pochází nebo je exportováno, že subvence zruší nebo omezí, nebo závazku výrobce, popř. vývozce nedopouštět se subvencovaného vývozu (úprava cen nebo zastavení vývozu).

4.3 Ochranná opatření před zvýšenými dovozy

Předpisů, které umožňují přijímání ochranných opatření před zvýšenými dovozy, můžeme rozdělit na ty, které stanovují pravidla pro dovoz ze zemí, které jsou členy WTO, a na ty, jenž se vztahují na druhou skupinu třetích států (tedy nečleny WTO). Samostatná pravidla pak upravují obchod s Čínou.

4.3.1 Ochranná opatření vůči členským státům WTO

Ochranná opatření vůči členským státům WTO, resp. vůči zemím s tržní ekonomikou, jsou upravena v Nařízení Rady (ES) č. 3285/94 ze dne 22. 12. 1994 o společných pravidlech pro dovozy výrobků, ve znění nařízení Rady (ES) č. 139/96, č. 2315/96 a č. 2474/2000. Toto nařízení stanovuje pravidla při dovozech

výrobní původem ze třetích zemí,¹³⁰ s výjimkou textilních výrobků, jejichž dovozy jsou upraveny zvláštními společnými pravidly. Nařízení rovněž doplňuje dokumenty týkající se organizace trhu se zemědělskými výrobky.

Nařízením jsou upraveny postupy pro případné zavádění sledování dovozů a přijímání ochranných opatření. Posuzování potřeby přijetí ochranných opatření je v kompetenci Komise. Potřebné podklady o vývoji dovozů výrobků do členských států EU, na základě kterých je posuzována potřeba ochrany proti zvýšeným dovozům, předkládají Komisi jednotlivé členské státy.

V průběhu šetření Komise shromažďuje podklady k určení, zda dovozy předmětného výrobku způsobují nebo hrozí způsobit vážnou újmu zainteresovaným výrobcům Společenství. Jedná se zejména o informace o objemu dovozů a vývoji dovozních cen a jejich následného vlivu na situaci výrobců Společenství, dále faktory jiné než vývoj dovozů, které způsobují nebo hrozí způsobit vážnou újmu výrobcům Společenství. V závěru šetření Komise předkládá zprávu poradnímu výboru s návrhem, zda šetření ukončit bez přijetí opatření, nebo navrhnout Radě ES sledování dovozů nebo přijetí ochranného opatření.

Procedura šetření nevyklučuje při zvlášť kritických okolnostech zavést sledování dovozů nebo prozatímní ochranné opatření. Prozatímní ochranné opatření může mít formu dodatečného cla a v souladu s pravidly WTO může trvat maximálně 200 dnů. Nebude-li v této lhůtě přijato definitivní opatření, vybraná cla budou vrácena.

Sledování dovozů

Sledování dovozů může být zavedeno na základě rozhodnutí Rady nebo Komise, pokud vývoj dovozů předmětného výrobku nebo přímo soutěžícího výrobku naznačuje hrozbu vážné újmy výrobcům Společenství a je v zájmu Společenství sledování zavést.

Rozhodnutí o zavedení sledování dovozů je obvykle přijímáno Komisí. Sledování může mít formu zpětné kontroly dovozů (statistické sledování) nebo kontroly před uskutečněním dovozu.¹³¹ Sledování dovozů nemusí nezbytně platit

¹³⁰ Z geografického hlediska se nařízení týká dovozů ze třetích zemí s výjimkou Albánie, zemí Společenství nezávislých států a některých asijských zemí (Severní Korea, Čína, Mongolsko a Vietnam). Dovozy z těchto států upravuje nařízení Rady (ES) č. 519/1994.

¹³¹ V případě kontroly před uskutečněním dovozu lze dovozy výrobku do volného oběhu ve Společenství realizovat pouze na základě předložení dovozního dokumentu.

pro celé území Společenství. Komise může za stanovených podmínek zavést též sledování dovozu pouze do jednoho nebo více regionů Společenství.

Ochranná opatření

Ochranné opatření může být zavedeno v případě, že výrobky jsou dováženy do Společenství v tak zvýšeném množství a za takových podmínek, že to způsobuje nebo hrozí způsobit vážnou újmu výrobcům Společenství. V případě dovozu z členských zemí WTO je nařízení přijímáno erga omnes (tzn. vůči všem).

Jsou-li splněny podmínky pro přijetí opatření, je Komise oprávněna změnit dobu platnosti dovozních dokumentů vydaných v rámci sledování dovozu výrobku nebo zavést proceduru autorizace dovozu (v podstatě se jedná o dovozní povolení) a zejména zavést systém dovozních kvót.

Ochranné opatření je přijímáno Komisí nebo Radou ES. V případě požadavku členského státu přijme Komise rozhodnutí ve lhůtě nejdéle 5 pracovních dnů. Rozhodnutí Komise je postoupeno Radě ES a členským státům. Každý členský stát může do 1 měsíce předat své stanovisko Radě, která na základě kvalifikované většiny může rozhodnutí Komise potvrdit, změnit nebo zrušit. V případě, že Rada neučiní rozhodnutí do tří měsíců, je rozhodnutí Komise považováno za zrušené.

Trvání ochranného opatření v zásadě nesmí překročit dobu 4 let. Nicméně tato doba může být prodloužena na základě stejných podmínek, za kterých bylo přijato původní opatření. Doba trvání opatření však v žádném případě nesmí překročit dobu 8 let. Opatření také nesmí být v rozporu s mezinárodními závazky Společenství.

4.3.2 Ochranná opatření vůči nečlenským státům WTO

Obdobná opatření, která lze přijmout vůči dovozům ze členských zemí WTO, upravuje pro nečleny Světové obchodní organizace¹³² nařízení Rady (ES) č. 519/94 ze dne 7. 3. 1994 o společných pravidlech pro dovozy z některých třetích zemí, ve znění nařízení Rady (ES) č. 839/95, č. 139/96, č. 168/96 a č. 1138/98.

Nařízením jsou upravena zvláštní pravidla pro dovozy z některých zemí s netržní ekonomikou a z toho plynoucí existencí státního monopolu zahraničního obchodu v těchto zemích. Při šetření za účelem přijetí ochranného opatření jsou

¹³² Opatření podle tohoto nařízení lze přijmout na dovozy ze Společenství nezávislých států (s výjimkou Gruzie, Kyrgyzstánu a Moldávie), Vietnamu a Severní Korey.

brány v úvahu zvláštnosti řízení ekonomik uvedených zemí. Nařízení se stejně jako předchozím případě nevztahuje na textilní výrobky a oděvy.

Postup při šetření za účelem přijetí opatření k ochraně výrobního odvětví Společenství je v podstatě stejný jako v předchozím nařízení, obdobná situace platí i co se týče podmínek pro zavedení sledování dovozů.¹³³ Také podmínky pro případné přijetí ochranného opatření vůči zemím, na které se nařízení vztahuje, jsou stejné jako ve vztahu k ostatním třetím zemím: dovozy jsou realizovány ve zvýšeném množství nebo za takových podmínek, že to způsobuje újmu výrobnímu odvětví Společenství. Na rozdíl od nař. 3285/94, kdy musí být obě podmínky splněny kumulativně, však stačí, je-li splněna pouze jedna z uvedených podmínek.

4.3.3 Přechodný ochranný mechanismus pro určité výrobky pocházející z Číny

V souvislosti s přistoupením Čínské lidové republiky k Dohodě o zřízení Světové obchodní organizace bylo nutné upravit pravidla pro dovoz některých výrobků. Stalo se tak nařízením Rady (ES) č. 427/03 ze dne 3. 3. 2003 o přechodném ochranném mechanismu pro určité výrobky v rámci dovozů pocházejících z Čínské lidové republiky, kterým se mění nařízení 519/94.

Toto nařízení upravuje zvláštní pravidla pro dovozy některých výrobků původem z ČLR a ve vztahu k tomuto teritoriu nahrazuje nařízení Rady (ES) č. 519/94. Jsou zde upraveny postupy pro případné přijímání ochranných opatření, které budou platit na přechodné období do 11. 12. 2013. Stejně jako oba předchozí předpisy se ani toto nařízení nevztahuje na textilní výrobky a oděvy. Součástí nařízení jsou přílohy obsahující seznamy výrobků původem z ČLR, na které je uplatňováno množstevní omezení dovozů.

4.4 Opatření při dovozu textilních a oděvních výrobků

Dne 1. 1. 2005 skončila platnost Dohody o textilu a ošacení¹³⁴ a došlo k liberalizaci obchodu s textilními a oděvními výrobky. V současné době existuje

¹³³ Nicméně podmínky pro vydávání dovozních dokumentů podle nař. 519/94 mohou být přísnější. Zejména, je-li to v zájmu Společenství, může Komise omezit dobu platnosti dovozního dokumentu, může stanovit doplňující podmínky pro jeho vydání a může do něho vložit klausuli o jeho případném zrušení.

¹³⁴ Dohoda byla součástí Dohody o zřízení WTO.

již jen několik omezení při dovozu textilních a oděvních výrobků do EU na základě bilaterálních dohod, které EU uzavřela s určitými státy a které obsahují závazky smluvních partnerů k dobrovolnému omezení dovozu, nebo na základě autonomních opatření.

Základním právním předpisem pro uplatňování opatření při dovozu textilních a oděvních výrobků je nařízení Rady (EHS) č. 3030/93 ze dne 12. října 1993 o společných pravidlech dovozu některých textilních výrobků pocházejících ze třetích zemí. Toto nařízení bylo téměř 30x měněno v návaznosti na začleňování textilních a oděvních výrobků do rámce GATT, uzavírání bilaterálních dohod, vstup některých států do WTO, stanovování množstevních limitů pro jednotlivé roky a další změny v režimu dovozu.

V příloze nařízení je uveden seznam výrobků, pro něž může být opatření při dovozu stanoveno, a také seznam států, vůči nimž je možno ustanovení tohoto nařízení použít. Nařízením jsou stanoveny veškeré postupy při správě množstevních limitů a také postupy pro přijímání ochranných opatření pro textilní a oděvní výrobky. Nařízením Rady č. 138/2003 pak byla doplněna specifická ustanovení pro přijímání opatření na dovoz výrobků původem z Číny v návaznosti na závazky přijaté při přijímání Číny za člena WTO.

Obdobou nařízení 3030/93 pro nečleny WTO je nařízení Rady (ES) č. 517/94 ze dne 7. března 1994 o společných pravidlech pro dovoz textilních výrobků z některých třetích zemí, na něž se nevztahují bilaterální smlouvy, protokoly či jiné dohody nebo jiná zvláštní dovozní pravidla Společenství, ve znění pozdějších úprav. I toto nařízení bylo několikrát měněno v návaznosti na začleňování textilních a oděvních výrobků do rámce GATT, uzavírání bilaterálních dohod, vstup některých států do WTO, stanovování množstevních limitů pro jednotlivé roky a další změny v režimu dovozu. Podle tohoto nařízení jsou uplatňována opatření na dovozy textilních a oděvních výrobků v tzv. autonomním režimu.¹³⁵

4.5 Opatření proti pirátskému zboží

Jako další z velkého množství předpisů ES, které mají za úkol ochránit trh a zájmy Společenství a zejména odradit padělatele, lze uvést nařízení Rady (ES) č. 3295/94 proti volnému oběhu, exportu a reexportu zboží porušujícího práva

¹³⁵ V současnosti se toto nařízení týká Černé Hory, Kosova a Severní Korey.

k duševnímu vlastnictví, ve znění pozdějších předpisů. Opatření, která lze na základě tohoto nařízení přijmout na ochranu proti pašování, zahrnují např. pozastavení uvedení zboží nesoucího neoprávněně např. ochrannou známku nebo porušující autorská či jiná práva do volného oběhu, zákaz umístit takové zboží do celních skladů a zón, zničení výrobků, jejich vyloučení z obchodního oběhu nebo zabavení zisku. V případě, že v 10-ti denní lhůtě nedojde k podání návrhu na ochranu proti porušení práva k duševnímu vlastnictví u příslušného orgánu nebo nebylo-li opatření přijato členským státem, však musí být přijaté opatření zrušeno.

4.6 Hospodářské sankce

Hospodářské sankce představují specifická opatření, která - ačkoliv zpravidla obchod ES s třetími zeměmi podstatným způsobem ovlivňují – nespadají do rámce společné obchodní politiky Společenství.¹³⁶ Tyto sankce jsou využívány jako nástroj k prosazení zahraničněpolitických cílů. Může se jednat např. o tzv. nátlakové sankce, kde jde o pouhé prosazení zájmů hospodářskými prostředky, přestože Společenství samo ani jednotlivé členské státy neutrpěly žádnou škodu. V těchto případech jde spíše o jejich vizi demokracie, lidských práv či přátelských vztahů mezi státy.¹³⁷ Hospodářské sankce mohou být uvalovány také k provádění mezinárodních závazků, nejčastěji se přitom bude jednat o provedení rezolucí Rady bezpečnosti OSN.

¹³⁶ Přesto bylo na základě čl. 133 v minulosti přijato např. embargo proti SSSR a proti Argentině v souvislosti s Falklandským konfliktem (nař. 877/82) nebo embargo na lety nad Jugoslávií (nař. 1064/99).

¹³⁷ Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 129. Jako příklad lze uvést např. sankce uvalené v důsledku kosovské krize.

5 SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE

5.1 Vznik, význam, principy

Světová obchodní organizace (WTO) je nejdůležitější a v podstatě jedinou mezinárodní institucí, která se komplexně zabývá problematikou světového obchodu. Její vznik byl výsledkem „nejkomplexnějších hospodářských jednání všech dob“¹³⁸ - devět let trvajících jednání v rámci tzv. Uruguayského kola (1986 – 1994), které vyvrcholilo dne 15. 4. 1994 podpisem Dohody o zřízení Světové obchodní organizace, včetně komplexu mnohostranných smluv a dalších dokumentů. Přestože ke vzniku WTO došlo až v polovině 90. let 20. století,¹³⁹ nelze říci, že by před tímto datem nebyl světový obchod na multilaterální úrovni nijak upraven.

Za de facto předchůdce WTO je považována Všeobecná dohoda o clech a obchodu,¹⁴⁰ jejíž vznik je datován ke druhému zasedání komise (přípravného výboru) pro uspořádání konference OSN o obchodu a zaměstnanosti v roce 1947 (tzv. havanská konference). Jednalo se zde o vytvoření Mezinárodní obchodní organizace (ITO), jež měla vytvořit základ multilaterálního obchodního systému.¹⁴¹ Protože současně s přípravou konference byla vedena také jednání o snížení cel, bylo rozhodnuto o přijetí samostatné úmluvy prozatímního charakteru - GATT, která měla sloužit jako smluvní základna pro dohodnuté celní úlevy. Současně s ní byl navržen i Protokol o prozatímní použitelnosti GATT.¹⁴² Jelikož ale ke vzniku ITO nedošlo, přetrvala provizornost systému několik desetiletí. GATT nabyla v praxi charakteru stále mezinárodní organizace (kterou ale samozřejmě z právního hlediska nikdy nebyla) a stala se základem pro vznik mezinárodního ekonomického práva.¹⁴³

Zatímco zamýšlené zaměření ITO bylo značně široké a zahrnovalo i oblast zaměstnanosti, mezinárodních investic, opatření omezující obchod, dohody

¹³⁸ Tato formulace byla použita Radou v rámci posudkového řízení před ESD k problematice příslušnosti k přístupu k WTO. Viz. posudek ESD 1/94 „WTO“.

¹³⁹ WTO vznikla dne 1. 1. 1995, kdy Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace vstoupila v platnost.

¹⁴⁰ General Agreement on Tariffs and Trade (GATT).

¹⁴¹ Tato organizace však kvůli odporu Kongresu USA a nezájmu dalších států nikdy nevznikla.

¹⁴² Protokol, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1948, byl koncipován jako předpoklad přistoupení ke GATT. Protože samotná GATT nebyla nikdy ratifikována, byla závaznost celého systému dána právě zmíněným protokolem.

¹⁴³ Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Brno: Masarykova univerzita, 2002, str. 37.

o pohybu zboží a službách, GATT byla smlouvou daleko jednodušší - usilovala pouze o snížení celních sazeb. Cílů GATT mělo být dosaženo uzavíráním vzájemných a oboustranně výhodných dohod směřujících k podstatnému snížení cel a jiných překážek obchodu a odstraněním diskriminace v mezinárodním obchodě.

V rámci GATT se uskutečnilo osm „kol“ obchodních jednání. Zpočátku se zabývala výhradně omezováním celních sazeb, časem ale začala pokrývat i oblast obchodu se službami, práva duševního vlastnictví a necelních bariér pro obchod. Bezesporu nejvýznamnějším bylo jednání v letech 1986 - 1994 (Uruguayské kolo), které, jak již bylo zmíněno, vedlo k založení Světové obchodní organizace. Po pět desetiletí trvajícím provizoriu konečně vznikla mezinárodní organizace, jež nahradila stávající systém, který byl již od svého počátku nedostačující. Přesto však WTO znamená víc než jen pouhé rozšíření GATT.¹⁴⁴

Samotný systém WTO je tvořen komplexem dohod liberalizujících světový obchod, který kromě Dohody o zřízení Světové obchodní organizaci zahrnuje i různé přílohy, dodatky a dohody upravující další oblasti a aspekty mezinárodního obchodu. K těm nejvýznamnějším patří Příloha 1A - Mnohostranné dohody o obchodu zbožím (obsahující Všeobecnou dohodu o clech a obchodu - GATT 1994), Příloha 1B - Všeobecná dohoda o obchodu se službami (GATS), Příloha 1C – Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) a Příloha 2 – Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů.¹⁴⁵

Funkce organizace jsou vymezeny v čl. III Dohody o zřízení WTO. Podle něj má WTO usnadňovat provádění, správu a působení této Dohody a dalších obchodních dohod v rámci systému, má sloužit jako místo pro jednání mezi členy

¹⁴⁴ K hlavním rozdílům, které WTO od GATT odlišují, patří:

- GATT představoval soubor pravidel, šlo o mnohostrannou dohodu bez institucionálního základu; WTO je institucí trvalou, je zamýšlena jako stálá organizace,
- v případě Všeobecné dohody nemá, na rozdíl od WTO, smysl hovořit o členech, nýbrž o smluvních stranách,
- pravidla GATTu se vztahovala na obchod se zbožím, WTO zahrnuje navíc obchod se službami a obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví,
- od konce 70. let byla v rámci GATT uzavřena řada dohod, jež zavazovaly pouze ty státy, které k nim přistoupily. Dohody spadající do systému WTO jsou téměř výlučně mnohostranné a představují závazky pro všechny. (Výjimkou jsou pouze 4 vícestranné dohody.),
- urovnávání sporů je v porovnání s GATTem rychlejší, obsahuje více prvků automatického postupu v řízení.

Podrobněji viz. Šroněk, I. Světová obchodní organizace. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997, str. 12, nebo Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Brno: Masarykova univerzita, 2002, str. 38.

¹⁴⁵ Součástí Dohody o zřízení Světové obchodní organizace jsou byly v poznámce č.26.

WTO o jejich vzájemných obchodních vztazích, vedle toho spravuje Ujednání o pravidlech a řízení sporů a Mechanismus přezkoumávání obchodní politiky a spolupracuje s Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou při vytváření světové hospodářské politiky.

WTO tvoří společný institucionální rámec pro řízení vztahů mezi členy. Je vybudována na principu jediného závazku,¹⁴⁶ který vyjadřuje, že členové musí přijmout všechny závazky podle Dohody o zřízení WTO i všechny mnohostranné dohody jako jeden celek. Tato zásada přispívá k vyšší účinnosti celého systému a představuje jeden z hlavních rozdílů oproti GATT 1947.

Dohoda o zřízení WTO je postavena na několika principech, které propojují celý složitý systém dohod a napomáhají k dosažení základního cíle organizace, jímž je liberalizace světového obchodu. K nim patří princip nediskriminace, projevující se pomocí doložky nejvyšších výhod a doložky národní parity, princip otevření trhů a liberalizace obchodu, poctivý obchod, vyšší soutěživost systému a podpora reforem a hospodářského rozvoje.

5.2 Vztah ES ke GATT a WTO

5.2.1 Vymezení vztahu ES a GATT

V době, kdy došlo k uzavření Všeobecné dohody o clech a obchodu, ještě žádné ze Společenství neexistovalo. Smluvními stranami byly pouze jednotlivé státy a ani dohoda sama nepočítala s možností, že by se jí mohl stát také jiný subjekt mezinárodního práva.

Nicméně všechny ze států, které se o několik let později staly zakládajícími členy Společenství, ke smluvním stranám GATTu patřily. Tento fakt sám o sobě, vzhledem k existenci výjimky ze zásady nediskriminace obsažené v člancích XXIV – XXVIII GATT, problém nepředstavoval.¹⁴⁷ Ovšem v okamžiku, kdy na Společenství přešla v důsledku dobudování celní unie výlučná pravomoc v oblasti společné obchodní politiky, vyvstala otázka, zda je možné, aby bylo

¹⁴⁶ Říká se, že Dohoda o zřízení WTO tvoří s ostatními dohodami tzv. „single package“. Jedinou výjimkou v tomto směru zůstaly 4 tzv. „vícestranné obchodní dohody“, které jsou sice také součástí Dohody o zřízení WTO, zavazují však pouze ty členy, kteří je přijaly. Ty jsou zahrnuty do Přílohy č. 4.

¹⁴⁷ Evropské společenství uhlí a oceli takovouto výjimku získalo již s účinností od 10. listopadu 1952.

Společenství dohodou vázáno na základě sukcese a zda jej tedy lze považovat za stranu GATTu, přestože se nikdy smluvní stranou nestalo.¹⁴⁸

Odpověď poskytnul v roce 1972 ESD ve svém rozhodnutí ve věci *International fruit company*.¹⁴⁹ Soud totiž konstatoval, že vzhledem k faktu, že na ES přešly v oblastech upravených GATTem pravomoci, vykonávané do té doby jednotlivými členskými státy, jsou ustanovení dohody pro Společenství závazná. Svůj závěr opřel o několik argumentů. Nejprve konstatoval, že v době uzavření SES byly členské státy vázány závazky GATTu.¹⁵⁰ Podle Soudu některá ustanovení SES, zejména čl. 110 a prvního odstavce čl. 234,¹⁵¹ vyjadřují, že se členské státy cítí být závazky GATT vázány.¹⁵² Tím, že členské státy předaly výkon funkcí obsažených v obchodní a celní politice, vyjádřily úmysl zavázat Společenství závazky dohody.¹⁵³ Nakonec Soud uvedl, že ES, které jednájí prostřednictvím vlastních orgánů, se jeví jako partner v jednáních a dohodách o clech ujednaných v rámci GATT.¹⁵⁴

Uvedené rozhodnutí bývá často uváděno jako opora pro názor, že ES na sebe může za určitých okolností převzít závazky členských států plynoucí pro ně z mezinárodních smluv. Setkat se však lze i s názory odlišnými, podle nichž sice může být ES vázáno smlouvami, které byly sjednány před uzavřením SES, nicméně by to vyžadovalo výslovné uznání přenesení pravomocí ostatními stranami dotčené smlouvy.¹⁵⁵ Toto tvrzení je ale podle mého názoru příliš tvrdé v tom smyslu, že při vyšším počtu smluvních stran by výslovné uznání od všech stran získávalo velmi těžko. Naprosto dostačující a v obchodních vztazích také funkčnější by mělo být uznání konkludentní, kdy by žádná ze stran výslovně neprotestovala.

Přesto, že fakticky v rámci jednání GATT Společenství vystupovalo namísto svých členů, formálně zůstaly smluvními stranami jednotlivé členské státy, které také zůstaly odpovědné za případné porušování závazků dohody.

¹⁴⁸ Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1996, str. 235.

¹⁴⁹ Rozsudek ESD 21 - 24/72 „*International fruit*“

¹⁵⁰ Tamtéž bod 10.

¹⁵¹ Podle dnešního číslování čl. 131 a 307 SES.

¹⁵² Body 12 a 13.

¹⁵³ Body 14 a 15.

¹⁵⁴ Body 16 a 17.

¹⁵⁵ Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1996, str. 236.

5.2.2 Členství ES ve WTO

Na rozdíl od GATT se ES angažovalo již při vzniku WTO. Na konferenci v Marrakeši v dubnu 1994 zastupoval Společenství jednak zástupce předsedající zem, jednak zástupce Komise, jednání se kromě toho účastnili také všechny členské státy. Závěrečný akt (Final Act) včleňující výsledky mnohostranných jednání Uruguayského kola a Dohodu o zřízení WTO podepsali dne 15. 4. 1994 všichni jmenovaní.

Evropská Společenství jsou jediným členem WTO, který není suverénním státem. Členství ES výslovně upravuje článek XI odst. 1 Dohody o zřízení WTO. Podle něj se původními členy WTO stanou smluvní strany GATT 1947 k datu vstupu Dohody v platnost a Evropská společenství, které přijmou tuto Dohodu a Mnohostranné obchodní dohody.

Je třeba zdůraznit, že členem WTO jsou Společenství a nikoliv Evropská unie, kterou nelze z právního hlediska považovat za mezinárodní organizaci, protože nemá právní subjektivitu. V této souvislosti je zajímavé zmínit návrh Protokolu o účasti Evropské unie na práci WTO, který měl být připojen ke Smlouvě o EU i ke Smlouvě o ES. Článek 1 Protokolu jej definoval jako dokument, který by upravoval účast Evropské unie ve WTO, přičemž EU by byla v tomto kontextu chápána jako ES a jeho členské státy.¹⁵⁶ Přestože k přijetí Protokolu nakonec nedošlo, jednalo se bezesporu o velmi zajímavý pokus o legitimizaci Evropské unie jako samostatného subjektu mezinárodního práva veřejného.

Schopnost ES vstupovat do právních vztahů se třetími státy v celém rozsahu cílů definovaných v I. části smlouvy je upravena v čl. 281 Smlouvy ES¹⁵⁷ a tuto skutečnost potvrdil i ESD v rozhodnutí AETR.¹⁵⁸ Co se týče otázky, zda se může Společenství stát členem jiné mezinárodní organizace, není toto oprávnění ve Smlouvě výslovně zmíněno. Přesto je tato možnost dovozována ze znění čl. 228 odst. 3, který ve druhém pododstavci opravňuje Společenství uzavírat „...*jiné dohody vytvářející zavedením postupů spolupráce zvláštní institucionální rámec*...“. Tento názor potvrdil i Soudní dvůr v posudku 1/76, v němž konstatoval,

¹⁵⁶ Marchisio, S.: EU's Membership in International Organizations. In: Cannizzaro, E. (ed.) The European Union as an Actor in International Relations. Hague: Kluwer Law International, 2002, s. 232.

¹⁵⁷ Čl. 281 stanoví, že „Společenství má právní subjektivitu“.

¹⁵⁸ Rozsudek ESD 22/70 Komise v. Rada (AETR).

že „Společenství je oprávněno vstupovat nejen do smluvních vztahů s třetími zeměmi, ...ale také může spolupracovat se třetími zeměmi tak, že svěří příslušné rozhodovací pravomoci orgánům určité instituce“.¹⁵⁹

Pravomoc ES uzavřít Dohodu o zřízení WTO a dohody na ni navazující

Protože celý komplex dohod musel být přijat jako jeden celek, bylo jejich při uzavírání nutné řešit otázku, zda má vůbec Společenství pravomoc všechny součásti Dohody o zřízení WTO uzavřít. Proto se ještě před závěrečným podpisem Dohod obrátila Komise podle čl. 300(6) SES na ESD se žádostí o posudek.¹⁶⁰ V této žádosti vyjádřila názor, že článek 133 vytváří právní základ garantující Společenství výlučnou pravomoc Dohodu WTO i se všemi jejími součástmi uzavřít¹⁶¹. V oblastech, u nichž není dána pravomoc výslovně, pak Komise na základě principu paralelismu vnějších a vnitřních pravomocí konstatovala existenci implicitní pravomoci.¹⁶² Nutno dodat, že Rada, členské státy ani Evropský parlament tento názor nesdíleli.

Soud se s tímto stanoviskem ve svém posudku ztotožnil jen pokud jde o výlučnou pravomoc Společenství uzavřít GATT 1994. Co se týče GATS a TRIPS, konstatoval, že k jejich uzavření mají Společenství a členské státy pravomoc společnou. Zároveň vyloučil možnost, že by Společenství mohlo v těchto oblastech realizovat výlučnou implicitní vnější pravomoc. To by bylo možné jen v případě, že by v dané oblasti byla přijata úplná intrakomunitární úprava. Do jejího přijetí však Společenství výlučnou pravomoc mezinárodně se zavazovat nemá.¹⁶³

Přesto došel Soud k závěru, že existují určité oblasti služeb, v nichž ES výlučnou pravomocí disponuje. Jedná se o oblast přeshraničního poskytování služeb, které nezahrnují žádný přesun osob. V ostatních případech však výlučná

¹⁵⁹ Posudek ESD 1/76 (Inland Waterways), bod 5.

¹⁶⁰ Posudek ESD 1/94 „WTO“.

¹⁶¹ Králik, A. Postavenie TRIPS v komunitárnom práve. SEP - Časopis pre slovenské a európske právo, 2001, č. 3 - 4, [citováno 30. června 2005]. Dostupný z: http://www.emp-jurisprudence.com/data/sep/sep3_4_2001/SEP_3_4_Kralik.html

¹⁶² Princip implicitních vnějších pravomocí se uplatní v těch oblastech, ve kterých Smlouva ES vnější pravomocí na Společenství výslovně nepřenáší. Podmínkou existence implicitní pravomoci je jednak specifický cíl (může být obsažen nejen ve Smlouvě ES, ale i v sekundárním právu), jednak fakt, že v dosažení cíle je nutné vnější jednání. Podrobněji viz. Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999, kap. 3.2.2.

¹⁶³ Jedná se o zpřísnění podmínek, protože před vydáním stanoviska 1/94 platilo, že není nutné předchozí využití pravomocí uvnitř ES, že tedy lze i na základě implicitní pravomoci jednat nejprve ve vnějších vztazích a případně až potom ve vztazích vnitřních.

implicitní pravomoc dána není, protože liberalizace obchodu v těchto oblastech není nutná k dosažení volného poskytování služeb mezi členskými státy EU. Pokud jde o TRIPS, připustil Soud, že právo duševního vlastnictví má na obchod se zbožím bezesporu vliv. Nicméně ani tato oblast není společnou obchodní politikou pokryta, s výjimkou zákazu uvádění padělaného zboží do oběhu. To, že došlo k unifikaci či harmonizaci duševního vlastnictví v komunitárním rámci, nemusí být nutně k dosažení její užitečnosti doprovázeno smlouvami se třetími zeměmi.¹⁶⁴

ESD smetl i argument Komise, že bude-li uznána sdílená pravomoc Společenství a členských států, vzniknou při správě smluv nemalé obtíže. Problém rozdělení pravomocí totiž nelze řešit podle případných potíží, které mohou při správě smluv vzniknout.¹⁶⁵ Naopak, jak při procesu sjednávání a uzavírání, tak při provádění převzatých závazků, je třeba zajistit mezi státy a komunitárním orgány úzkou spolupráci, což ještě více podtrhuje skutečnost, že mezi Dohodami WTO existuje neoddělitelný vztah.

Hlasování

Velice zajímavou otázku představuje mimo jiné způsob hlasování v rámci WTO. Vzhledem k tomu, že členy WTO jsou jak všechny členské státy jednotlivě, tak i Společenství, které hájí zájmy týchž členských států, mohl by nastat problém „zdvojeného hlasování“. Pokud by totiž hlasovaly členské státy ES samy za sebe a Společenství zároveň, hlasoval by vlastně jeden subjekt dvakrát. Tento problém je vyřešen tak, že Společenství a členské státy hlasují každý ve svém poli působnosti. V případě, že hlasuje Společenství, tedy členské státy hlasovací právo nemají a vice versa.¹⁶⁶ Tento systém bývá nazýván alternativní hlasování nebo alternativní výkon práv.¹⁶⁷ Je nutné podotknout, že tento systém není využit v žádné jiné mezinárodní organizaci.

¹⁶⁴ Posudek ESD 1/94 „WTO“, bod 100.

¹⁶⁵ Tamtéž, bod. 107.

¹⁶⁶ V případě, že ES vykonává své hlasovací právo, disponuje takovým počtem hlasů, jenž ses rovná počtu členských států, které jsou zároveň členy WTO. Počet hlasů ES a členů nesmí v žádném případě překročit počet členských států, které jsou členy WTO.

¹⁶⁷ Rakovský, A. Evropské společenství a mezinárodní organizace. Politologický časopis, roč. V, 1998, č. 4, str. 401

5.3 Komunitární právo a jeho vztah k právu Světové obchodní organizace

Uzavřením souboru dohod týkajících se Světové obchodní organizace (Dohody WTO) došlo v roce 1995 k vytvoření mezinárodního obchodního řádu, jenž si klade za cíl posílení právního rámce v hospodářských vztazích mezi státy. Pro aplikaci mezinárodních obchodních pravidel v praxi je proto více než žádoucí, aby se Dohody WTO staly součástí právních řádů signatářských zemí (a samozřejmě i právního řádu ES). Jak ještě bude rozebráno níže, v praxi se často setkáváme s tím, že ani tato podmínka skutečné prosazení dohod v rámci právních řádů členů WTO nezaručuje.

Podle své ustálené judikatury¹⁶⁸ považuje Evropský soudní dvůr mezinárodní smlouvy, které byly uzavřeny orgány Společenství (tzv. vnější smlouvy), za integrální součást právního řádu Společenství.¹⁶⁹ Protože právo Světové obchodní organizace je všeobecně považováno za součást mezinárodního práva veřejného (resp. mezinárodního hospodářského práva)¹⁷⁰, mělo by toto východisko platit i pro něj. Povinnost dodržovat pravidla WTO plyne pro Evropské společenství rovněž z čl. 300 odst. 7 SES.¹⁷¹ Mimo komunitární právo je závazek přizpůsobit právní řád požadavkům mezinárodního hospodářského práva obsažen v samotné Dohodě o zřízení WTO.¹⁷² Přestože všechna tato ustanovení bezpochyby zavazují Společenství k tomu, aby bylo na Dohody WTO pohlíženo jako na součást jeho právního řádu, nemohou sama o sobě zajistit, aby jim byl přiznán bezprostřední účinek.

¹⁶⁸ Rozsudek ESD 181/73 „Haegemann“, bod 5, posudek 1/91, bod 37 nebo rozhodnutí 104/81 „Kupferberg“.

¹⁶⁹ Viz. kapitola 2.4 „Systém vnějších obchodních smluv“.

¹⁷⁰ Otázkou, zda je právo WTO součástí mezinárodního práva veřejného, se zabýval mimo jiné i Odvolací orgán WTO. Ve svém historicky prvním rozhodnutí (týkalo se známého případu „US Gasoline“ - WTO Dokument WT/DS2/9 str. 17. Appellate Body, United States – Standards for Reformulated Gasoline, WT/DS2/AB/R, přijatý 20. května 1996, DSR, 1996“I, str. 3 (16).), který projednával, vycházel obecně z Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Zdůrazněno bylo zejména, že obecné interpretační pravidlo získalo status pravidla mezinárodního obyčejového práva a jako takové je součástí obyčejových interpretačních pravidel mezinárodního práva veřejného. Použití těchto obyčejových pravidel nařizovalo Odvolacímu orgánu ustanovení čl. 3 odst. 2 DSU a důvodem byla snaha vyjasnit ustanovení Všeobecné dohody. Toto nařízení odráží skutečnost, že Všeobecnou dohodu nelze vykládat izolovaně od ostatních norem mezinárodního práva veřejného. Toto rozhodnutí zcela jasně potvrdilo, že Odvolací orgán považuje právo WTO za součást mezinárodního práva. Podrobněji se otázkou zabývá např. Balaš, V. Některé vybrané otázky interpretace v právu WTO. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 10, str. 973 - 987

¹⁷¹ „Dohody uzavřené za podmínek stanovených tímto článkem (rozuměj čl. 300 SES) jsou závazné pro orgány Společenství i pro členské státy.“

¹⁷² Článek XVI odst. 4 Dohody o zřízení WTO.

V následujících odstavcích se proto budu zabývat otázkou bezprostřední použitelnosti Dohod WTO v komunitárním právu, se zaměřením na vývoj judikatury ESD v této oblasti. Zejména se pokusím vysledovat změnu postoje ESD ve vztahu ke GATT 1947 na straně jedné a GATT 1994 (a samozřejmě i ostatním mnohostranným dohodám, které byly v rámci WTO uzavřeny) na straně druhé.

5.3.1 Bezprostřední použitelnost¹⁷³

Jak již bylo zmíněno výše, ukládají Dohody WTO povinnost k dodržování smluvních závazků (srov. čl. XVI odst. 4 Dohody o zřízení WTO, čl. 41 TRIPS). Tyto normy však již nestanoví, jakým způsobem toho má být dosaženo. Zejména nikde nenajdeme pravidlo, které by stanovilo, že určitá ustanovení některé z dohod jsou bezprostředně použitelná. Vzhledem k tomuto nedostatku je způsob naplnění smluvních povinností přenechán jednotlivým členům.

Přímý účinek GATT 1947

Jak již bylo zmíněno výše, byla GATT 1947 vypracována a uzavřena ještě před vznikem ES (resp. ESH). Smluvními stranami byly pouze jednotlivé státy a ani dohoda sama nepočítala s možností, že by se smluvní stranou mohl stát také jiný subjekt mezinárodního práva. Je tedy přinejmenším problematické hovořit o bezprostřední použitelnosti dohody v komunitárním právu za situace, kdy Společenství ani nepatří mezi smluvní strany. Jelikož se však ES od 60. let *de facto* intenzivně zapojilo do jednání ohledně světového obchodu, bylo nutné vztah mezi komunitárním právem a GATT 1947 definovat.

K pozici GATT se měl poprvé možnost vyjádřit ESD v roce 1972 v souvislosti s případem *International Fruit Company*.¹⁷⁴ Ve svém rozhodnutí dal jasně najevo, že bude posuzovat platnost aktů orgánů ES také z hlediska mezinárodních závazků ES. Vzhledem k hierarchii norem naznačil ESD, že mezinárodní závazky ES mají přednost před sekundárními normami komunitárního práva. Poté se zabýval otázkou, zda se závazky podle GATT 1947 týkají kromě členských států také ES, které formálně ke GATT 1947 nikdy nepřistoupilo. Nutno říct, že si s ní poradil velice šalamounsky. Argumentoval tím, že podle SES

¹⁷³ Pojem a podmínky bezprostřední použitelnosti norem jsou vysvětleny v kapitole 2.4.1 Vnější smlouvy jako součást komunitárního práva.

¹⁷⁴ Rozsudek ESD 21-24/72 „*Fruit Company and others v. Produktschap voor Groenten en Fruit*“.

přešly na ES některé pravomoci, které byly původně vykonávány členskými státy. A právě v tomto konkrétním rámci zavazují ustanovení GATT také ES.¹⁷⁵

Od obecné závaznosti mezinárodní smlouvy však musí být odlišována otázka přímého účinku této smlouvy v komunitárním právu. V témže rozhodnutí Soud nejprve konstatoval, že k určení, zda ustanovení je bezprostředně použitelné, je nutné vzít v úvahu „*spirit, general scheme and terms*“ dohody. Následně došel k závěru, že pro ustanovení GATT je charakteristická jejich značná flexibilita, která má za následek, že ustanovení dohody nejsou dostatečně jasná a nepodmíněná. Z tohoto důvodu pravidla GATT nemají přímý účinek a není tedy možno se jich dovolávat u národních soudů.¹⁷⁶

Stanovisko, že ustanovením GATT 1947 přímá aplikovatelnost nepřisluší, ESD zopakoval v rozhodnutí „Schlüter“.¹⁷⁷ V následujících letech se Soudní dvůr zabýval převážně jinými mezinárodními smlouvami, koncepčně však měly výroky těchto rozhodnutí význam i z hlediska systému GATT 1947. Důležitým krokem směrem k upřesnění kritérií rozhodujících z hlediska bezprostřední použitelnosti mezinárodní smlouvy byl zejména rozsudek ESD ve věci „Kupferberg“. Soudní dvůr zde totiž konstatoval, že „...*určitá volnost typická pro mezinárodní smlouvy nemusí automaticky vyloučit přímou aplikovatelnost.*“¹⁷⁸ Je však nutno říct, že upřesnění kritérií nemělo na konkrétní posuzování GATT 1947 velký vliv.

Další významné rozhodnutí z hlediska přímého účinku ustanovení GATT 1947 vyslovil ESD v případě C - 280/93 „Německo v. Rada“. V roce 1993 podalo Německo žalobu proti Radě, v níž napadlo nařízení č. 404/93, jehož předmětem byla úprava společného trhu s banány. Německo tvrdilo, že nařízení Rady bylo neplatné kvůli rozporu se závazky podle GATT 1947, a to bez ohledu na to, zda se jejich ustanovení může dovolat i jednotlivců. Rada proti tomu namítla, že akty orgánu lze na základě domnělého rozporu s GATT 1947 napadnout jen v případech, ve kterých byla GATT 1947 implementována do komunitárního práva. ESD se přiklonil ke kontinuitě své dosavadní judikatury a znovu označil GATT jako smlouvu, která není v komunitárním právu přímo aplikovatelná. Hlavní význam rozsudku však tkví v konstatování, že když se GATT 1947 nemůže přímo

¹⁷⁵ Tamtéž, bod 18.

¹⁷⁶ Tamtéž, bod 21 a 22.

¹⁷⁷ Rozsudek ESD 9/73 „Schlüter“.

¹⁷⁸ Rozsudek ESD 104/81 „Kupferberg“, bod 20.

dovolat jednotlivce, nemůže akt orgánu ES kvůli případnému rozporu zpochybnit ani členský stát.

S tímto názorem je však třeba nesouhlasit. Členský stát má při podávání stížnosti na zřeteli také zájmy celého Společenství a nesleduje, na rozdíl od jednotlivce, jen svůj vlastní zájem, nýbrž i zákonnost daného aktu Společenství.¹⁷⁹ Kromě toho byly členské státy ES smluvními stranami GATT 1947 a odpovídaly za porušení závazků stanovených touto dohodou. Je proto logické, že se snažily chránit samy sebe, aby jim nevznikla odpovědnost za jednání Společenství.

Z analyzovaných rozhodnutí lze vyčíst, že ES je obecně vázáno mezinárodními smlouvami a mezi nimi tedy i GATT 1947. Otázka přímé aplikovatelnosti této dohody je však složitější. ESD totiž nezkoumá pouze přesnost a určitost konkrétního ustanovení smlouvy, ale také jejího „ducha, povahu a strukturu“. A podle těchto hledisek dohoda dle názoru ESD neobstála, přičemž jako důvody přímé neaplikovatelnosti byly uvedeny flexibilita, možnost derogace a diplomatická a nezávazná povaha mechanismu řešení sporů.

Přímý účinek Dohod WTO

Nabytím účinnosti závěrečných aktů z Marrakeše se však charakter mezinárodního obchodního práva výrazně změnil. Jak již bylo zmíněno výše, získalo světové hospodářské právo svým rozšířením o oblast služeb a ochranu duševního vlastnictví a dále zlepšeními v oblasti řešení sporů kvalitativně nový rozměr.

ESD zaujímá stanovisko k aplikaci nových Dohod WTO poprvé v rozsudku C-149/96 „Portugalsko v. Rada“. V první části tohoto rozhodnutí se zabývá rozdíly mezi GATT 1947 a GATT 1994. Upozorňuje na jisté zlepšení v oblasti nového mechanismu rozhodování sporů v rámci WTO, na druhou stranu však zdůrazňuje, že velký význam i nadále přísluší diplomatickým jednáním mezi státy.¹⁸⁰ Porušení ustanovení Dohod WTO nepovažuje za věc komunitárního práva, ale za otázku odpovědnosti ES jako smluvní strany na mezinárodní úrovni. V části druhé pak Soudní dvůr zkoumá přímou aplikovatelnost z pohledu komunitárního práva, tzn. především z hlediska kritérií stanovených v dosavadní judikatuře. Soudní dvůr

¹⁷⁹ Sander, G. G. Režim ES v oblasti dovozu banánů – zkouška vztahu mezi pravidly WTO a regionálním a národním právem. EMP, roč. VIII, 1999, č. 4, str. 23.

¹⁸⁰ Rozsudek ESD C - 149/96 „Portugalsko v. Rada“, bod 36.

nejprve upozorňuje na to, že charakter Dohod WTO se od jiných obchodních smluv odlišuje, zejména pak tyto dohody nesplňují kritéria stanovená v případě „Kupferberg“. Na základě jejich povahy a struktury proto nelze Dohody WTO ještě řadit mezi takové předpisy, které by byly kritériem právnosti aktů vydávaných orgány Společenství.¹⁸¹ Mimo to ESD poukazuje na praxi jiných smluvních států, které bezprostřední použitelnost Dohod WTO rovněž vylučují.

Na základě těchto argumentů je vidět, že ESD v posuzování Dohod WTO navázal na svou dřívější judikaturu k přímé aplikovatelnosti GATT 1947. Ve stejném duchu pak pokračoval i ve věcech „Dior“ a „Assco“.¹⁸² V obou případech ESD rozhodoval podle čl. 177 SES (dnes čl. 234) o předběžné otázce, kdy byl soudy poslední instance vznesen dotaz ohledně přímé aplikovatelnosti čl. 50 TRIPS.

Soudní dvůr se TRIPS zabýval již dříve ve svém posudku 1/94, v němž (jak již bylo zmíněno výše) konstatoval, že tato dohoda nespadá do výlučné pravomoci ES, nýbrž byla uzavřena ES a členskými státy společně. Na toto konstatování navazuje i nyní, zároveň však přebírá své stanovisko z rozsudku ve věci „Portugalsko v. Rada“. Toto stanovisko je poměrně překvapivé zejména vzhledem k Preambuli TRIPS, která hovoří o tom, že cílem TRIPS je efektivní a adekvátní ochrana práv duševního vlastnictví a současně tato práva definuje jako práva subjektivní.¹⁸³ ESD však zařadil TRIPS do celkového systému Dohod WTO a mezi charakterem GATT 1994 a TRIPS již dále nerozlišoval.¹⁸⁴

Jak vyplývá z těchto rozhodnutí, nepovažuje ESD GATT 1994 a další dohody uzavřené v rámci Uruguayského kola jednání za smlouvy, kterým by v rámci komunitárního práva mohla příslušet přímá aplikovatelnost. Jeho postoj a zejména

¹⁸¹ Tamtéž, bod 47.

¹⁸² Rozsudek ESD C - 300/98 „Dior and others“ a C - 392/98 „Assco“. Tyto případy Soudní dvůr spojil vzhledem k jejich značné podobnosti do společného řízení.

¹⁸³ Scheu, H. Ch. Mezinárodní úprava světového obchodu a komunitární právo. Interakce dvou právních systémů z pohledu Evropského soudního dvora. SEP - Časopis pre slovenské a európske právo, 2001, č. 7 - 8, [citováno 30. června 2005]. Dostupné z: http://www.emp-jurisprudence.com/data/sep/sep7_8_2001/SEP_7_8_ZLTE_Scheu.html

¹⁸⁴ Určitý rozdíl mezi TRIPS a GATT však přece jen Soudní dvůr našel. Vzhledem k tomu, že TRIPS je dohodou smíšenou, rozlišil dvě situace. První nastane, pokud ES přijme v souvislosti s právy duševního vlastnictví nějaké legislativní opatření. To pak musí být interpretováno pokud možno v souladu s TRIPS, již samotné však bezprostřední aplikovatelnost nepřisluší. Jestliže však ES žádné opatření v tomto směru nepřijme, vychází úprava duševního vlastnictví z norem jednotlivých členských států, na jejichž uvážení je za těchto okolností otázka přímé použitelnosti ponechána.

argumentaci si však dovolím označit přinejmenším za neuvážené. Proč tomu tak je, se pokusím vysvětlit v několika následujících odstavcích.

Okolností, která mluví jednoznačně ve prospěch přiznání bezprostředního účinku, je to, že u jiných mezinárodních smluv¹⁸⁵ je přímý účinek přijímán, ačkoliv jejich ustanovení jsou stejně neurčitá a flexibilní jako je tomu u GATT. Soudní dvůr tento přístup ospravedlňuje tím, že podle jeho názoru je mezi Dohodami WTO a smlouvami se třetími státy podstatný rozdíl. U smluv se třetími státy totiž existuje buď mocenská asymetrie nebo jsou jimi zakládány budoucí integrační vztahy. Naproti tomu při sjednávání Dohod WTO Společenství dominantní postavení, které by bylo srovnatelné s jeho pozicí při sjednávání jiných smluv, nemá. A právě to je podle ESD jeden z důvodů, proč nelze Dohodám WTO bezprostřední účinek přiznat.

Pomineme-li fakt, že u některých smluv, jejichž ustanovením ESD bezprostřední účinek přiznal,¹⁸⁶ je zřejmá podobnost s Dohodami WTO, jeví se problematickým zejména postoj Soudního dvora ohledně vyjednávací pozice Společenství. Podle této logiky by bezprostředního účinku mohly nabývat pouze smlouvy, u nichž má ES možnost „diktovat“ jejich obsah. Naproti tomu smlouvy, které byly sjednány „mezi rovnými“, by již přímo účinné být nemohly.¹⁸⁷ Jakkoliv se může tato argumentace jevit pro Společenství výhodnou, z právního hlediska je takovéto rozlišování absolutně nepřijatelné.

Podle některých autorů¹⁸⁸ by uznáním přímého účinku závazků Dohod WTO mohlo dojít k oslabení vyjednávací pozice Společenství při urovnávání sporů na půdě WTO. Pokud by totiž ESD zjistil, že určité opatření ES porušuje bezprostředně účinné ustanovení některé z Dohod, a následně je prohlásil podle čl. 231 SES za neplatné, byla by jakákoliv další aktivita Komise před panelem či Orgánem pro řešení sporů prakticky zbytečná. ES by muselo zajistit konformitu komunitárních předpisů s dotčeným ustanovením Dohody a sporné opatření zrušit

¹⁸⁵ Jedná se např. o asociační dohody s budoucími členskými státy - konkrétně případ 181/73 „Haegeman“, kde se Soud vyjádřil k charakteru asociační dohody mezi ES a Řeckem, nebo rozhodnutí ve věci 104/81 „Kupferberg“, v němž se zabýval Dohodou mezi ES a Portugalskem o volném obchodu z roku 1972.

¹⁸⁶ Jedná se např. o ustanovení kooperační smlouvy mezi EHP a Marokem; k tomuto závěru došel ESD ve věci „Kziber“ (C-18/90).

¹⁸⁷ Sander, G. E. K účinku práva světové obchodní organizace (WTO) v právním řádu Evropských společenství. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 3, str. 224.

¹⁸⁸ Srovnej např.: Jirousek, A. Řešení sporů ve WTO – trnitá cesta k právní jistotě. EMP, roč. IX, 2000, č. 4-5, str. 47, nebo Sander, G. E. K účinku práva světové obchodní organizace (WTO) v právním řádu Evropských společenství. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 3, str. 224.

paradoxně i v situaci, kdy by panel rozpor tohoto opatření se závazky dohody neshledal, a to právě na základě rozhodnutí ESD. Takovéto omezení vyjednávacích možností by pak způsobilo Společenství závažné škody pro rovnováhu jeho obchodní politiky zejména v případě, že by přímý účinek akceptovalo jednostranně, zatímco obchodní partneři by zachovávali své odmítavé stanovisko.¹⁸⁹ Podobně jako v předchozím případě je nutné tyto úvahy odmítnout, neboť z právního hlediska je nepřijatelné ospravedlňovat obcházení práva na základě ekonomického prospěchu.

Kromě Soudního dvora se k bezprostřední účinnosti Dohod WTO staví odmítavě i Rada. V odůvodnění svého rozhodnutí EHS/94/800 o přijetí výsledů Uruguayského kola konstatuje, že Dohoda o zřízení WTO včetně jejích dodatků nevychází z možnosti jejího bezprostředního účinku před justičními orgány Společenství a členských států.¹⁹⁰ Takový jednostranný výklad v rámci vnitrokomunitárního ratifikačního procesu však sám o sobě účinky dohod omezit nemůže. Stejně tak Rada nemůže ESD a soudní orgány členských států zbavit práva podat vlastní výklad. Význam tohoto rozhodnutí tedy spočívá zejména v tom, že vyjadřuje striktně odmítavé stanovisko Rady.

Na obranu ES je třeba uvést, že také většina ostatních ekonomicky silných států se staví k možnosti bezprostřední použitelnosti světového hospodářského práva odmítavě.¹⁹¹ Bezprostřední účinek zásadně nepřipouští např. Spojené státy či Velká Británie, v případě Japonska pak platí, že právu WTO nebude přímý účinek přiznán, dokud je neuznají rovněž ostatní důležití obchodní partneři.

Fakt, že soudy třetích států bezprostřední účinek Dohodám nepřiznávají, by nicméně neměl mít na rozhodovací praxi ESD vliv. Podíváme-li se na problém z druhé strany, můžeme si položit otázku, zda by bylo možné, aby Soudní dvůr odůvodnil uznání bezprostřední použitelnosti s poukazem na to, že ji soudy ekonomicky nejsilnějších států ve svém právním řádu uznaly. Vzhledem k postavení komunitárního práva jakožto autonomního systému by taková argumentace byla i pro samotný Soudní dvůr zcela jistě nepřijatelná.

¹⁸⁹ Bezprostřední účinek by způsobil neplatnost zejména velkého množství zemědělských předpisů, podobné důsledky by to mělo i pro Dohody z Lomé.

¹⁹⁰ „...the Agreement establishing the World Trade Organization, including the Annexes thereto, is not susceptible to being directly invoked in Community or Member State courts.“ - *Official Journal L 336, 23/12/1994 P. 0001 - 0002*

¹⁹¹ Což ostatně konstatoval i ESD v odůvodnění rozhodnutí ve věci C - 149/96 „Portugalsko v. Rada“.

Chce-li se ESD i nadále svého negativního postoje držet, měl by klást větší důraz na samotný charakter Dohod. Přestože jsou totiž některá ustanovení oproti GATT 1947 formulována velmi přesně (a argument flexibility proto již dnes neobstojí), Dohody samotné pravděpodobně nebyly koncipovány jako smlouvy, které by obsahovaly subjektivní práva jednotlivců. Takovému výkladu nahrává i systém Světové obchodní organizace, kde se mechanismus řešení sporů vztahuje pouze na jednotlivé státy, resp. členy WTO, a nikoliv na jednotlivce.¹⁹²

5.3.2 Nepřímá použitelnost

Uvážíme-li dosavadní postoj ESD, který zaujímá ve své judikatuře v otázce bezprostřední použitelnosti ustanovení Dohod WTO, a zejména důvody, jimiž svůj postoj odůvodňoval, je velice nepravděpodobné, že by se v dohledné době mohlo nazírání Soudního dvora na tuto problematiku nějak výrazně změnit.

Má-li být zmíněnému systému norem zajištěna alespoň nějaká závaznost, přichází jako poslední možnost v úvahu takový výklad sekundárních norem, který bude v souladu s mezinárodním právem.¹⁹³

Za zlomové lze v tomto ohledu považovat rozhodnutí ESD ve věci Fediol III.¹⁹⁴ Soudní dvůr se zde již nezabýval otázkou bezprostředního účinku GATT 1947, ale obrátil svou pozornost na interpretaci implementačních aktů. V tomto případě měl Soudní dvůr podle čl. 230 SES (dřívější čl.173) posoudit legalitu rozhodnutí Komise, které vydala na základě nařízení 2641/84 (známého jako New Commercial Policy Instrument). Cílem zmíněného nařízení byla implementace pravidel GATT 1947 o nekalé soutěži do komunitárního práva. Nařízení ve svém čl. 2 odst. 1 stanovilo, že „...pojem nedovolené obchodní praktiky se rozumí jakékoliv mezinárodní obchodní jednání, které je neslučitelné s mezinárodním právem nebo obecně přijímanými zvyklostmi.“ Dáme-li toto ustanovení do souvislosti s Preambulí nařízení, která již na GATT 1947 výslovně odkazuje, dojdeme k závěru, že pojem „nedovolené obchodní praktiky“, kterým se

¹⁹² Scheu, H. Ch. Mezinárodní úprava světového obchodu a komunitární právo. Interakce dvou právních systémů z pohledu Evropského soudního dvora. SEP - Časopis pre slovenské a európske právo, 2001, č. 7-8, [citováno 30. června 2005]. Dostupné z: http://www.emp-jurisprudence.com/data/sep/sep7_8_2001/SEP_7_8_ZLTE_Scheu.html

¹⁹³ Sander, G. E. K účinku práva světové obchodní organizace (WTO) v právním řádu Evropských společenství. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 3, str. 227.

¹⁹⁴ Rozsudek ESD 70/87 „Fediol III“.

ESD musel v rámci svého rozhodování zabývat, je třeba interpretovat s pomocí ustanovení GATT 1947.

V podobném duchu rozhodl ESD také ve věci „Nakajima“.¹⁹⁵ Žalobce v tomto případě tvrdil, že nařízení EHS/2423/88 není v souladu s antidumpingovým kodexem GATT a z toho důvodu je proti němu instituce Společenství nemohou aplikovat.¹⁹⁶ Proti tomuto tvrzení protestovala Rada, která zastávala názor, že pokud není možné dovolávat se ustanovení GATT přímo, musí být argumentace žalobce považována za nepřípustnou. ESD však konstatoval, že „žalobce se nedovolává přímého účinku zmiňovaných ustanovení, ...jen se dožaduje posouzení nařízení na základě legality podle článku 173 SES (dnešní čl.230), zejména na porušení Smlouvy nebo jakéhokoliv pravidla vztahujícího se k její aplikaci“. Jelikož nařízení bylo přijato v souladu s mezinárodními závazky Společenství podle článku VI GATT, vznikla podle názoru ESD Společenství povinnost zajistit s těmito závazky soulad. Mnohostranné hospodářské smlouvy lze tedy zohlednit nejen, je-li na ně výslovně odkázáno (jako tomu bylo v případě Fediol), ale i tehdy, jestliže dotčený právní akt ES implementuje jednotlivá ustanovení GATT 1947, jako v případě Dohody k provádění čl. VI GATT 1947 (tzv. Antidumpingový kodex).¹⁹⁷

Obdobný postup, směřující k WTO - konformnímu výkladu sekundárního práva ES jako v případě „Nakajima“, uplatnil Soudní dvůr i v jiných rozhodnutích.¹⁹⁸ V těch interpretoval evropské sekundární právo v souladu s GATT 1947, aniž by přitom zpochybnil platnost právních aktů Společenství.¹⁹⁹ V roce 2001 dal nicméně v usnesení podle čl. 104 jednacího řádu ESD, přijatém ve věci C-307/99,²⁰⁰ kde se vyjadřoval systému regulování trhu s banány, opět jasně najevo, že jeho názor na možnost bezprostřední použitelnosti světového hospodářského práva zůstává neměnný (tzn. negativní) a další úvahy na toto téma jsou proto zbytečné.

¹⁹⁵ Rozsudek ESD C - 69/89 „Nakajima All Precisions Co. Ltd. v. Rada“

¹⁹⁶ Vztah ke GATT 1947 obsažen ve 2. a 3. bodě odůvodnění zmíněného nařízení.

¹⁹⁷ Sander, G. E. K účinku práva světové obchodní organizace (WTO) v právním řádu Evropských společenství. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 3, str. 227.

¹⁹⁸ Srov. Rozsudek ESD 92/71 „Interfood“ nebo rozsudek C - 83/94 „Leifer“.

¹⁹⁹ Sander, G. E.. K účinku práva světové obchodní organizace (WTO) v právním řádu Evropských společenství. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 3, str. 228.

²⁰⁰ Rozsudek ESD C-307/99 OGT „Fruchthandels-gesellschaft“.

Jak je vidět, myšlenka přímé použitelnosti ustanovení Dohod WTO zatím u ESD ani ostatních orgánů ES oporu nenašla. S trochou nadsázky můžeme říct, že z pohledu ES zde dochází ke střetu povinnosti Společenství dodržovat své mezinárodní závazky (předvídaná v čl. 300/7 SES a potvrzena ESD ve věci 286/90 „Poulsen“) s neochotou přímý účinek Dohodám WTO přiznat.

Přitom z právně-politického hlediska by bylo třeba bezprostřední účinnost Dohod přivítat, protože s možností odvolat se na právo WTO by došlo k rozšíření ochrany základních práv občana Unie o ochranu soudní, a to konkrétně garancí svobody, rovnosti a spravedlivého řízení v oblasti světového obchodu. Tím by rovněž přispěla k zajištění principu právního státu. Jinak zůstane u toho, že soudy členských zemí EU budou i nadále aplikovat evropské předpisy, které jsou objektivně v rozporu s právem WTO, k tíži jednotlivce i přesto, že Dohody WTO jsou integrální součástí právního řádu Společenství.²⁰¹

Bezprostřední účinek by kromě toho umožnil zainteresovaným podnikatelům a občanům Unie kontrolu právních předpisů, které upravují hospodářské vztahy se zahraničím, prostřednictvím práva WTO. Tuto možnost jinak mají pouze ostatní členové WTO (jednotlivé státy) v rámci řízení při řešení sporů.

Poslední důvod, který hovoří pro přijetí myšlenky bezprostředního účinku, je již čistě ekonomický. Jak bylo zmíněno výše, jako argument pro nepřiznání přímého účinku bývá uváděno, že jednostranným uznáním by došlo k narušení rovnováhy obchodní politiky, a to zejména v citlivé oblasti zemědělství. Z dlouhodobého hlediska má však liberalizace trhu pozitivní efekt. Protekcionistické praktiky sice na jednu stranu ochraňují výrobce ES před konkurencí, zároveň však poškozují importéry a v konečném důsledku zejména spotřebitele. Odvozeně má pak porušování práva WTO dopad i na export, protože sankce uvalené na základě čl. 22 DSU mají samozřejmě za následek omezení dovozu z území porušitele.²⁰²

Ve světle těchto argumentů bych se přiklonila k názoru, který je *pro bezprostřední použitelnost* Dohod WTO. Přestože by v konečném důsledku přiznání přímého účinku přineslo v mnoha ohledech pozitivní efekt, je téměř jisté, že politická vůle k tomuto kroku se bude hledat jen velmi těžko.

²⁰¹ Sander, G. E. K účinku práva světové obchodní organizace (WTO) v právním řádu Evropských společenství. *Právník*, roč. CXLIII, 2004, č. 3, str. 226.

²⁰² Jirousek, A. Řešení sporů ve WTO – trnitá cesta k právní jistotě. *EMP*, roč. IX, 2000, č. 4 - 5, str. 48.

6 ZÁVĚR

Tato práce měla za cíl zhodnotit a analyzovat jakým způsobem je upraven obchod mezi Evropským společenstvím a třetími státy, včetně důsledků, které pro právní režim tohoto obchodu vyplývají z členství ES ve Světové obchodní organizaci.

Pro problematiku vnějších obchodních vztahů Evropských společenství s nečlenskými státy má zásadní význam fakt, že ES byla od počátku své existence koncipována jako celní unie. Celní unie má totiž pozitivní vliv na obchod nejen v rámci tohoto uskupení (tedy v intrakomunitárním obchodu mezi jednotlivými členskými státy), nýbrž ovlivňuje i obchod vnější tím, že dodavatelům ze třetích států poskytuje stejné zacházení jako obchodníkům domácím. Z pohledu vnějšího pozorovatele se jedná o jediné celní území s existencí celního sazebníku, který je uplatňován všemi členskými státy, což odlišuje celní unii od zóny volného obchodu, v níž jednotná cla uplatňována nejsou. Tato okolnost představuje pro potenciálního importéra na trh Společenství velkou výhodu – nemusí totiž hledat stát s nejnižší celní sazbou pro dané zboží. Vzniká tak přirozená situace, kdy obchodník dopravuje zboží na území celní unie nejkratší cestou. Tímto způsobem vlastně Společenství přispívá k rozvoji mezinárodního obchodu.

I přes tento nesporně pozitivní aspekt, který usnadňuje import zboží ze třetích států, se lze často na straně dovozců (resp. států, z nichž tito dovozci pocházejí) setkat s různými praktikami narušujícími buď potenciálně nebo přímo trh Společenství. Z tohoto důvodu bylo nutné přijmout určitá opatření, která by podobné hrozby umožnila zkorigovat. Společenství v současné době disponuje poměrně širokým výběrem ochranných obchodních opatření, z nichž nejvýznamnější místo zaujímají zejména opatření antidumpingová (resp. protisubvenční). Z dalších opatření lze vyjmenovat např. opatření proti nedovoleným překážkám obchodu (tzv. Trade Barriers Regulation), poskytující ochranu před nekalými obchodními praktikami třetích států (typicky se může jednat např. o opatření třetího státu proti dovezeným výrobkům, absenci ochrany duševního vlastnictví příslušníků Společenství, či uložení ochranných daní ve třetím státě), či ochranná opatření před zvýšenými dovozy, včetně opatření při dovozu textilních výrobků.

Neopomenutelný vliv na formování vnější obchodní politiky Společenství má Světová obchodní organizace, jejímž je ES od počátku členem. V podstatě všechna opatření a postupy Společenství musí být (resp. měla by) v souladu s pravidly této organizace, zejména by Společenství mělo uvést své právo (jak primární, tak zejména sekundární) do souladu s právem WTO. To platí samozřejmě také v oblasti „autonomní“ obchodní politiky Společenství, kdy je také nutné brát zřetel na mezinárodní závazky vyplývající z uvedených dohod. Nicméně dodržování těchto závazků činí Společenství v určitých situacích nemalé problémy. Za všechny lze zmínit odmítavý postoj orgánů Společenství (zejména Evropského soudního dvora) v otázce možnosti přiznání přímého účinku dohodám WTO, včetně rozhodnutí orgánů této organizace.

Jak je vidět, představuje právní úprava vnějších obchodních vztahů, jak na bilaterální, tak multilaterální úrovni, jeden z klíčových problémů Společenství vůbec.

7 RESUMÉ

The purpose of this thesis is to present basics of the European Communities' external trade relations with the third countries. It is divided into four main parts. After introductory notes dealing with the external trade relations in general and setting the main targets of this thesis follows out the first part (consisting of chapter 2 External trade relations) which summarizes the theoretical fundamentals of the Community's external trade relations. Primarily, term of the external trade relations is defined and subsequently the most important authorities operating the external trade relations are summarized. Consequently, there's sources overview which is for better clarity divided into international trade law and community law sources. The last subchapter of this part concerns the problems of external trade agreements.

The following chapter deals with the customs union as a further deepening of member states' relations precondition. Introduction of this chapter is devoted to the forming process of customs union in the European community, followed by brief analysis of the potential conflict with the international trade law regulations, specifically with the General Agreement on Tariffs and Trade articles. However, predominant part of the chapter applies to the external aspects of the customs union – a common customs (external) tariff and a common trade policy towards third countries.

Next chapter is a follow-up to the prior one and it is enlarging on measures taken as a part of the Community's common trade policy for the purpose of protecting the community market against third countries' disgraceful business practices, with regards to measures against obstacles to trade (Trade Barriers Regulation), antidumping and countervailing measures as well as safeguards (including textiles safeguard).

Last but not least chapter describes and evaluates the World Trade Organization. After introductory notes dealing with the organization in general (including circumstances of its creation and main principles upon which it is based), follows detailed analysis of the EC and WTO relations, and relation between both legal systems analysis in particular.

8 LITERATURA

8.1 Monografie

Artis, M., Nixson, F. *The Economics of the European Union: policy and analysis*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Balaš, V., Šturma, P. *Kurs mezinárodního ekonomického práva*. Praha: C.H. Beck, 1997

Cannizzaro, E. (ed.) *The European Union as an Actor in International Relations*. Hague: Kluwer Law International, 2002

Cihelková, E., Jakš, J. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Oeconomica, 2004

Cihelková, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C.H. Beck, 2003

Craig, P., de Búrca, G. *EU Law, Text, Cases and Materials*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press, 2003

Dausés, M. A. *Příručka hospodářského práva EU*. Přeložil Radoš Horáček. Praha: ASPI Publishing, 2002

Georgie, S., Bache, I. *Politics in the European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2001

Had, M., Urban, L. *Evropská Společenství – První pilíř Evropské Unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000

Hakenberg, W. *Základy evropského práva*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005

Hartley, T. C. *The Foundations of European Community Law*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2003

Janatka, F. a kol. *Obchod v rámci Evropské unie a obchodní operace mimo členské země EU*. Praha: ASPI Publishing, 2004

Komárková, E., Krejčí, L. *ES: podmínky a předpoklady vytváření celní unie a jejího rozšiřování*. Praha: Ústřední ústav národohospodářského výzkumu, 1991

Macleod, I., Hendry, I. D., Hyett, S. *The External Relations of the European Communities*. Oxford: Clarendon Press, 1996

- Malenovský, J. Mezinárodní právo veřejné. 4. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004
- Nolč, J. Evropská ústava s úvodním slovem. Brno: CP Books, 2005
- Pítrová, L., Pomahač, R. Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora, 1. díl. Praha: Linde Praha a.s., 2000
- Pítrová, L., Pomahač, R. Průvodce judikaturou Evropského soudního dvora, 2. díl. Praha: Linde Praha a.s., 2001
- Rozehnalová, N. Právo mezinárodního obchodu. Brno: Masarykova univerzita, 2002
- Svoboda, P. Liberalizace obchodu zbožím v právu EU. Praha: C. H. Beck, 2003
- Svoboda, P. Právo vnějších vztahů Evropské unie. Praha: Linde Praha a.s., 1999
- Šroněk, I. Světová obchodní organizace. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997
- Tichý, L. Dokumenty ke studiu evropského práva. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2002
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004
- Týč, V. Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 3. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2001
- Týč, V. Dokumenty ke studiu práva Evropské unie. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2003
- Týč, V. a kol. Lexikon – Právo Evropské unie. Ostrava: Sagit, 2004
- Urban, L. Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění. Praha: Linde Praha a.s., 2002
- Weatherill, S. Cases and Materials on EU Law. 6th edition. Oxford: Oxford University Press, 2003
- Weidenfeld, W., Wessels, W. Evropská unie od A do Z: příručka evropské integrace. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1997

Zlý, B. Teorie a praxe ekonomické integrace. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2002

8.2 Články

Balaš, V. Některé vybrané otázky interpretace v právu WTO. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 10, str. 973 - 987

Bogdandy, A. von, Bast, J. The European Union's vertical order of competences: the current law and proposals for its reform. Common Market Law Review, sv. 39, 2002, č. 2, str. 242.

de Búrca, G., Scott, J. The Impact of the WTO on EU Decision-making. Jean Monnet Working Paper, 2000, č. 6, k nalezení na

<http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/00/000601.html>

Christoph, H. Common commercial policy after Nice: Sisyphus would have done a better job. Common market law review, sv. 39, 2002, č. 1, str. 7 – 29

Cremona, M. Rhetoric and reticence: EU external commercial policy in a multilateral kontext. Common market law review, sv. 38, 2001, č. 2, str. 359 – 396

Cremona, M. The Union as a global actor: roles, models and identity. Common market law review, sv. 41, 2004, č. 2, str. 553 – 573

Dashwood, A. External relations provisions of the Amsterdam treaty. Common market law review, sv. 35, 1998, č. 5, str. 1019 – 1045

Doležil, T. Evropská unie a uzavírání mezinárodních smluv. EMP, roč. XIII, 2003, č. 2, str. 22 - 24

Editorial comments. Where do we go with Community external relations after accession?. Common market law review, sv. 41, 2004, č. 3, str. 631 – 635

Eeckhout, P. The domestical legal status of the WTO agreement: interconnecting legal system Common market law review, sv. 34, 1997, č. 1, str. 11 – 58

Gustafíková, Y. Všeobecná dohoda o obchode so službami. SEP - Časopis pre slovenské a európske právo, 2000, č. 5-6, k nalezení na

http://www.emp-jurisprudence.com/data/sep/sep5_6_2000/SEP_5_6_Gustafikova_Vseobecna_dohoda.html

Jirousek, A. Řešení sporů ve WTO – trnitá cesta k právní jistotě. EMP, roč. IX, 2000, č. 4-5, str. 26 - 49

Krajewski, M. External trade law and the Constitution Treaty: Towards a federal and more democratic common commercial policy? Common Market Law Review, sv. 42, 2005, č. 1, str. 91 - 127

Králik, A. Postavenie TRIPS v komunitárnom práve. SEP - Časopis pre slovenské a európske právo, 2001, č. 3-4, k nálezni na

http://www.emp-jurisprudence.com/data/sep/sep3_4_2001/SEP_3_4_Kralik.html

Krištofová, K. Čo prinesie nová zmluva o Európskej únii z Nice. SEP - Časopis pre slovenské a európske právo, 2001, č. 3-4, k nálezni na

http://www.emp-jurisprudence.com/data/sep/sep3_4_2001/SEP_3_4_Kristofova.html

Michal, D. Antidumpingová opatření EU lze napadnout u Evropského soudního dvora. Právní rádce, roč. V, 1997, č. 4, str. 5 - 8

Musil, A. Jak v České republice čelit ochranným opatřením Evropské unie. EMP, roč. IV, 1995, č. 4-5, str. 76 - 78

Ondrůšek, P. K transatlantickým ekonomickým vztahům Evropských společenství. EMP, roč. IX, 2000, č. 1, str. 35 - 43

Parker, I. Právo Evropské unie. Právní rádce, roč. IV, 1996, č. 6, str. 3 - 4

Pauwelyn, J. The Nature of WTO Obligations. Jean Monnet Working Paper, 2002, č. 1, k nálezni na

<http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/02/020101.html>

Prechal, S. Does direct effect still matter? Common market law review, sv. 37, 2000, č. 5, str. 1047 – 1069

Rakovský, A. Evropské společenství a mezinárodní organizace. Politologický časopis, roč. V, 1998, č. 4, str. 392 - 405

Rakovský, A. Úprava dumpingu v rámci WTO. EMP, roč. IX, 2000, č. 2, str. 11 - 33

Sander, G. G. Režim ES v oblasti dovozu banánů – zkouška vztahu mezi pravidly WTO a regionálním a národním právem EMP. roč. VIII, 1999, č. 4, str. 21 - 27

Sander, G. E. K účinku práva světové obchodní organizace (WTO) v právním řádu Evropských společenství. Právník, roč. CXLIII, 2004, č. 3, str. 217 - 231

Strážnická, V. Medzinárodnoprávna subjektivita Európskych spoločností. Právny obzor, roč. 78, 1995, č. 6, str. 494 - 504

Svoboda, P. Opatření s účinkem rovnocenným kvantitativním omezením obchodu. EMP, roč. VII, 1998, č. 3, str. 21 – 26

Svoboda, P. Ke vztahu mezinárodních závazků EU a jejich členských států. k nalezení na

<http://www.ipravnik.cz/ipravnik/ipravnik.nsf/0/0B1897FA1A2947E1C1256FF00047ED3B>

Scheu, H. Ch. Mezinárodní úprava světového obchodu a komunitární právo. Interakce dvou právních systémů z pohledu Evropského soudního dvora. SEP - Časopis pre slovenské a európske právo, 2001, č. 7-8, k nalezení na

http://www.emp-jurisprudence.com/data/sep/sep7_8_2001/SEP_7_8_ZLTE_Scheu.html

Šlosarčík, I. Evropský soudní systém a ústavní smlouva EU. EMP, roč. XII, 2003, č. 4, str. 3 – 9, k nalezení na

http://www.emp-jurisprudence.com/data/emp/emp4_2003/Slosarcik_soudni_system.html

8.3 Judikatura

Rozsudek ESD 26/62 Van Gend en Loos, SbSD 1963, str. 3

Rozsudek ESD 22/70 Komise v. Rada (AETR), SbSD 1971, str. 263

Rozsudek ESD 92/71 Interfood, SbSD 1971, str. 231

21-24/72 Fruit Company and others, SbSD 1972, str. 1219

Rozsudek ESD 8/73 Hauptzollamt Bremerhaven, SbSD 1973, str. 897

Rozsudek ESD 37-38/73 Diamandsrbeiders, SbSD 1973, str. 1609

Rozsudek ESD 181/73 Haegemann v. Belgie, SbSD 1974, str. 449

Posudek ESD 1/75 Local Cost Standart, SbSD 1975, str. 1355

Rozsudek ESD 87/75 Bresciani, SbSD 1976, str. 129

Posudek ESD 1/76 Inland Waterways, SbSD 1977, str. 741

Rozsudek ESD 41/76 Donkerwolcke, SbSD 1976, str. 1921

Posudek ESD 1/78 SbSD 1979, str. 2871

Rozsudek ESD 138/79 Roquette, SbSD 1980, str. 3333

Rozsudek ESD 804/79 Sea fisheries, SbSD 1981, str. 1045

Rozsudek ESD 17/81 Pabst & Richarz KG, SbSD 1982, str. 1331

Rozsudek ESD 104/81 Kupferberg, SbSD 1982, str. 3641

Rozsudek ESD 174/84 Bulk Oil, SbSD 1986, str. 559

Rozsudek ESD 12/86 Demirel, SbSD 1987, str. 3719

Rozsudek ESD 45/86 Komise v. Rada, SbSD 1987, str. 1493

Rozsudek ESD 70/87 Fediol, SbSD 1989, str. 1781

Rozsudek ESD C - 69/89 Nakajima All Precisions, SbSD 1991, str. I-2069

Rozsudek ESD C - 192/89 Sevince, SbSD 1990, str. I-3461

Rozsudek ESD C - 18/90 Kziber, SbSD 1991, str. I-199

Rozsudek ESD C - 286/90 Poulsen, SbSD 1992, str. I-6019

Posudek ESD C - 1/91 SbSD 1991, str. I-6079

Posudek ESD C - 2/92 OECD, SbSD 1992, str. I-2821

Rozsudek ESD C - 65/93 Parlament v. Rada, SbSD 1995, str. I-643

Rozsudek ESD C - 280/93 Německo v. Rada, SbSD 1994, str. I-4973

Rozsudek ESD C - 469/93 Chiquita Italia, SbSD 1995, str. I-4533

Posudek ESD C - 1/94 WTO, SbSD 1994, str. I-5267

Rozsudek ESD C - 83/94 Leifer, SbSD 1995, str. I-3231

Rozsudek ESD C - 149/96 Portugalsko v. Rada, SbSD 1999, str. I-8395

Rozsudek ESD C - 300/98 Dior and others, SbSD 2000, str. I-11307

Rozsudek ESD C - 392/98 Assco, SbSD 2000, str. I-11307

Rozsudek ESD C - 307/99 OGT Fruchthandelsgesellschaft, SbSD 2001, str. I-3159

Rozsudek SPI T - 174/00 Biret International, SbSD 2002, str. II-17

Rozsudek ESD C - 93/02 Biret International, SbSD 2003, str. I-10497

8.4 Internetové odkazy

www.wto.org – oficiální stránka WTO

www.europa.eu.int – oficiální stránka Evropské unie

www.euroskop.cz

www.emp-jurisprudence.com

www.businessinfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export

www.mpo.cz – stránky Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky

<http://isap.vlada.cz/>